

Torben Pilegaard Jensen, Vibeke Tornhøj Christensen & Britt Østergaard Larsen

Muligheder og barrierer for videregående uddannelse blandt unge med en erhvervsuddannelse (EUD)

Publikationen *Muligheder og barrierer for videregående uddannelse blandt unge med en erhvervsuddannelse (EUD)* kan downloades fra hjemmesiden www.akf.dk

AKF, Anvendt KommunalForskning

Købmagergade 22

1150 København K

Telefon: 43 33 34 00

Fax: 43 33 34 01

E-mail: akf@akf.dk

© 2012 AKF og forfatterne

Mindre uddrag, herunder figurer, tabeller og citater, er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende, bedes sendt til AKF.

© Omslag: Monokrom, Lars Degnbol

Forlag: AKF

ISBN: 978-87-7509-262-8

i:\08 sekretariat\forlaget\tpj\5143\5143 overgang fra eud_akfweb.docx

Marts 2012

AKF, Anvendt KommunalForskning

AKF's formål er at levere ny viden om væsentlige samfundsforhold. Hovedvægten ligger på forskning i velfærds- og myndighedsopgaver i kommuner og regioner. Det overordnede mål er at kvalificere beslutninger og praksis i det offentlige.

Torben Pilegaard Jensen, Vibeke Tornhøj Christensen & Britt Østergaard Larsen

Muligheder og barrierer for videregående uddannelse blandt unge med en erhvervsuddannelse (EUD)

Forord

Skal produktivitetsudviklingen i såvel den private som den offentlige sektor øges, er en veluddannet arbejdsstyrke afgørende. Det er regeringens mål, at 60% af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse. Og for at fastholde produktionsvirksomhed her i landet anses det for afgørende, at en del af dem, der gennemfører en videregående uddannelse, har konkrete erfaringer med arbejdsprocesser og produktskabelse, som tilfældet er for de unge med en erhvervsfaglig uddannelse (EUD). I dag er det kun meget få med en EUD, der går i gang med en videregående uddannelse. Derfor er det vigtigt, at flere unge søger ind på EUD og motiveres for at videreuddanne sig efter afsluttet EUD.

Undersøgelsen her sætter fokus på muligheder og barrierer for, at flere unge går i gang med en erhvervsuddannelse og efter gennemført uddannelse påbegynder en videregående uddannelse.

Undersøgelsen er iværksat og finansieret af *Central analyse- og prognosevirksomhed til erhvervsuddannelserne* under Ministeriet for Børn og Undervisning.

Til projektet har været knyttet en følgegruppe bestående af Anders Vind og Morten Smistrup, LO, Simon Neergaard-Holm, DA, Sarah Gade Hansen og Claus Rosenkrands Olsen, DI, Christian Treholt, Erhvervsskolernes Elevorganisation, Sara Tatiana Schwartz Thomsen, Lands sammenslutningen af Handelsskoleelever samt lektor Christian Helms Jørgensen. De takkes alle for deres inspirerende bidrag til undersøgelsen.

Undersøgelsen er gennemført af forskningsassistent Britt Østergaard Larsen og forsker Vibeke Tornhøj Christensen, som har stået for henholdsvis undersøgelsens kvantitative analyser og de kvalitative studier, samt forskningsleder Torben Pilegaard Jensen, der har været ansvarlig for undersøgelsen.

Torben Pilegaard Jensen

Marts 2012

Indhold

1	Sammenfatning og perspektivering	7
1.1	Undersøgelsens problemstillinger og tilrettelæggelse.....	7
1.2	Hvem går i gang med en videregående uddannelse?	8
1.3	Aktørerne og overgangen?	10
1.4	Perspektivering	13
2	Undersøgelsens baggrund og problemstillinger	16
2.1	Undersøgelsens baggrund, undervisningsdifferentiering og øget overgang.....	16
2.1.1	Undersøgelsens baggrund.....	16
2.1.2	Undervisningsdifferentiering i erhvervsuddannelserne	18
2.1.3	Styrket overgang til videregående uddannelse	20
2.2	Undersøgelsens problemstillinger.....	21
2.3	Rapportens opbygning	22
3	Undersøgelsens tilrettelæggelse, metoder og datagrundlag.....	23
3.1	Den registerbaserede analyse af overgange, data og metode.....	23
3.2	Den kvalitative undersøgelse på uddannelsesinstitutioner	25
3.3	Udvælgelse af uddannelsesinstitutioner og uddannelser.....	26
3.4	Interview	26
3.5	Uddannelsesinstitutioner.....	26
3.6	Forbehold i forhold til udvælgelse og interview	27
4	Barrierer og muligheder for EUD'ernes overgang, belyst ved registerbaseret analyse	30
4.1	Beskrivende analyser af overgangen fra EUD til videregående uddannelse.....	30
4.1.1	Videreuddannelse på EAU og MVU	33
4.2	Karakteristik af EUD-uddannede med videregående uddannelse	36
5	Barrierer og muligheder for EUD'ernes overgang, belyst ved kvalitative studier på udvalgte erhvervsskoler og erhvervsakademier	39
5.1	Rekruttering til EUD	39
5.1.1	Konkurrencen med gymnasiale uddannelser.....	39
5.1.2	Oplysning og vejledning om EUD	41
5.2	Erhvervsskolernes undervisningstilrettelæggelse	42
5.2.1	Elevsammensætningen på EUD.....	42
5.2.2	Kompetenceafklaring.....	44
5.2.3	Grundforløb og hovedforløb	45
5.2.4	Uddannelsesordninger.....	47
5.2.5	Praktik	47
5.3	Overgangene mellem EUD, arbejdsmarked og erhvervsakademiuddannelser	48
5.3.1	Målsætning for andel, der skal tage en videregående uddannelse.....	48
5.3.2	Oplysning om videre uddannelse.....	49
5.3.3	Salg af videre uddannelse og elevtyper på EUD.....	50
5.3.4	Samarbejde erhvervsskoler og erhvervsakademier.....	50
5.3.5	Undervisningstilrettelæggelsen på erhvervsakademierne	51

5.3.6	Opstart på et erhvervsakademi fra EUD eller gymnasiet.....	51
5.3.7	Begrundelser, tanker og overvejelser i forhold til en erhvervsakademiuddannelse	52
	Litteratur	55
	English Summary	56

1 Sammenfatning og perspektivering

En væsentlig forudsætning for at sikre produktivitetsudvikling i såvel den private som den offentlige sektor er en veluddannet arbejdsstyrke. Det er regeringens mål, at 60% af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse. Med den voksende søgning til de gymnasiale uddannelser er det nu knap 54% af en ungdomsårgang, der forventes at opnå en videregående uddannelse. Men skal det sikres, at en del af dem, der gennemfører en videregående uddannelse, har konkrete erfaringer med arbejdsprocesser og produktskabelse – hvilket anses for vigtigt, hvis vi skal fastholde produktionsvirksomhed her i landet – er det afgørende, at flere unge søger ind på erhvervsuddannelserne (EUD) og motiveres for at videreudanne sig efter afsluttet EUD. I 2001 påbegyndte 601 EUD'ere en kort videregående uddannelse inden for en periode af 27 måneder efter afsluttet EUD. I 2007 var det tilsvarende tal kun 479. Og det skyldes først og fremmest, at færre afslutter en EUD i perioden. Der er tale om en lav andel, 1,6%, og et meget lavt antal personer. Til gengæld påbegynder ca. 7% af kraftigt voksende gymnasieårgange en kort videregående erhvervsakademiuddannelse.

Reformen af de korte videregående erhvervsakademiuddannelser i 1997 med efterfølgende justeringer har således ikke ført til, at flere unge med en EUD-baggrund går i gang med en erhvervsakademiuddannelse. Spørgsmålet er derfor, hvordan der fjernes barrierer og skabes bedre muligheder for, at unge med gode forudsætninger for uddannelse og/eller uddannelsesmotiverede unge går i gang med en erhvervsuddannelse og dermed, at flere unge med en erhvervsuddannelse gennemfører en videregående uddannelse. Det er forventningen, at succes i den retning vil kunne øge erhvervsuddannelsernes attraktivitet og prestige og på længere sigt øget antallet af EUD'ere, der går i gang med en videregående uddannelse.

1.1 Undersøgelsens problemstillinger og tilrettelæggelse

Under temaet "Et sammenhængende og differentieret erhvervsuddannelsessystem med styrket overgang til videregående uddannelse" har Undervisningsministeriet under "Central analyse- og prognosevirksomhed til erhvervsuddannelserne" ønsket at få belyst denne problemstilling.

Der har gennem de seneste år været øget fokus på, hvordan elever, der har forudsætningerne for det, udfordres – både i grundskolen og ungdomsuddannelserne – for at øge deres udbytte af undervisningen og for at bringe dem længere i uddannelsessystemet. Inden for erhvervsuddannelserne er der således vide formelle muligheder for at gennemføre undervisningsdifferentiering og niveaudeling. Men udnyttes disse muligheder? Får de unge, bl.a. gennem Ungdommens Uddannelsesvejledning, dækkende information om EUD og de muligheder, de giver for videregående uddannelse? For eksempel for, at smeden uddanner sig til ingeniør eller kontorassistenten kan blive finansøkonom og SOSU-assistenten sygeplejerske? Og samarbejder erhvervsskolerne, som udbyder erhvervsuddannelserne, i tilstrækkeligt omfang med de videregående uddannelsesinstitutioner, først og fremmest erhvervsakademiud-

dannelserne, om øget overgang fra EUD? Hvilken rolle spiller beskæftigelse og indkomst efter afsluttet EUD for de unges motiver for at påbegynde en videregående uddannelse? Det er nogle af de spørgsmål, som denne undersøgelse søger at kaste lys over.

Som empirisk grundlag for undersøgelsen er gennemført kvantitative registerundersøgelser og kvalitative studier på udvalgte uddannelsesinstitutioner, såvel erhvervsskoler som på erhvervsakademierne. Den kvantitative analyse af registerdata omfattende alle, der i perioden 2001 til 2006 afsluttede en EUD. Vi følger de seks EUD-årgange (2001-2006) fra afslutningen af deres erhvervsuddannelse og fem år frem og ser påbegyndelsen af en videregående uddannelse, såvel en kort videregående erhvervsakademiuddannelse som fx elinstallatør, laborant eller finansøkonom som en mellemlang videregående professionsbacheloruddannelse som fx pædagog, sygeplejerske eller maskinmester. En del EUD-uddannede går i gang senere, men da undersøgelsen har fokus på, hvad vejledningssystemet og uddannelsesinstitutionerne kan gøre, har vi valgt at se på den adfærd, de nyuddannede udviser. Til de unge, der indgår i populationen, er knyttet en lang række oplysninger om demografi, social baggrund, uddannelseshistorik, arbejdsmarkedsstatus og indkomst samt geografiske oplysninger.

Den kvalitative undersøgelsesdel er baseret på interview på fire erhvervsskoler (to tekniske og to merkantile) og på fire erhvervsakademier (ligeledes to tekniske og to merkantile) med ledere/uddannelsesansvarlige, undervisere og elever/studerende. Uddannelsesstederne er ligeligt fordelt på Øst- og Vestdanmark og på storby og provins. Der er fokus på fire erhvervsakademiuddannelser, to tekniske og to merkantile: byggetekniker, produktionsteknolog/driftsteknolog, serviceøkonom og markedsføringsøkonom. Disse uddannelser er udvalgt, fordi den kvantitative analyse viser, at de alle ligger i toppen af de mest søgte blandt EUD-uddannede.

1.2 Hvem går i gang med en videregående uddannelse?

Blandt de unge, som indgår i undersøgelsen, påbegynder 3% en kort videregående uddannelse inden for en periode af fem år efter afsluttet EUD. 5,4% starter på en mellemlang videregående uddannelse, hvor de EUD-uddannede pigers succes i uddannelsessystemet ses i forhold til først og fremmest pædagoguddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. Blandt de foretrukne mellemlange videregående drenguddannelser ses bygningskonstruktøruddannelsen og maskinmesteruddannelsen. Blandt de mest efterspurgte korte videregående uddannelser er installatøruddannelsen, markedsføringsøkonom og produktionsteknolog/driftsteknolog.

Blandt dem, der går i gang med en erhvervsakademiuddannelse inden for fem år efter afsluttet EUD, gør ca. 30% det inden for et år. Cirka 60% gør det inden for to år. En del går i gang efter fem år, men sammenlignet med overgangen til de mellemlange videregående uddannelser inden for en femårs periode finder overgangen til erhvervsakademiuddannelserne sted tidligere.

Aldersspredningen blandt de EUD-uddannede er stor, idet 28% er over 30 år ved afslutningen af deres uddannelse. De faglærte, som er 16-25 år ved færdiggørelsen af EUD, er mest

tilbøjelige til at videreuddanne sig, mens faglærte over 30 år ved afslutningen af uddannelsen er mindst.

Når der i øvrigt er taget højde for en lang række baggrundsfaktorer, er unge *indvandrere* flittige til at starte på særlig de korte videregående uddannelser/erhvervsakademiuddannelser, men også på de mellemlange videregående uddannelser.

Den sociale baggrund har også betydning: EUD-uddannede opvokset i en kernefamilie, hvor forældrene har uddannet sig efter grundskolen, og indkomsten er høj, er mere tilbøjelige til at fortsætte i uddannelsessystemet sammenlignet med faglærte med en svagere social baggrund.

Op mod 20% af de faglærte fra 2001-2006 har gennemført en *gymnasial uddannelse* forud for EUD-uddannelsen. Det gælder især hhx enten et- eller treårig, som 13% har gennemført, før de startede deres EUD-forløb. De faglærte, som har taget en dobbelt ungdomsuddannelse, er samtidig mere tilbøjelige til at fortsætte i uddannelsessystemet på enten en kort eller mellemlang videregående uddannelse.

Der er store forskelle på, om de unge fortsætter med at uddanne sig afhængig af, inden for hvilket fagligt hovedområde de har afsluttet deres erhvervsuddannelse. Når der i øvrigt er taget højde for en lang række baggrundskarakteristika, uddanner flest fra "Teknologi & Kommunikation", fx elektrikere, sig på både korte og videregående uddannelser. Overgangen til korte videregående uddannelser er ligeledes udbredt blandt faglærte fra uddannelser inden for "Jord til Bord", "Håndværk & Teknik", "Service" og "Landbrug & Fiskeri", mens overgangen til mellemlange uddannelser er mest udbredt blandt uddannede fra "Bygge & Anlæg", "Mekanik, Transport & Logistik" og "Sundhed, Omsorg & Pædagogik".

EUD'ernes videreuddannelse indebærer såvel vertikal faglig mobilitet – stige op i stillingshierarkiet inden for et givet fagområde, fx fra elektriker til installatør – som horisontal faglig mobilitet – skifte fagområde fra fx kontorassistent til lærer.

Blandt dem, der ikke er gået direkte fra den afsluttede EUD til en videregående uddannelse, har vi set på, om *indkomst, arbejdsmarkedsstatus* og *bopælskommune* spiller en rolle for overgangen til videregående uddannelse. Her viser det sig, når der er taget højde for bl.a. arbejdsmarkedsstatus, at det er dem, der ligger i de lavere indkomstgrupper, der er mest tilbøjelige til at gå i gang. De kvalitative interview peger da også på, at de, der ikke har etableret sig under forhold, der kræver en høj indkomst, er mere motiverede for at gå i gang med en videregående uddannelse, hvor SU ofte er det væsentligste indkomstgrundlag.

Samtidig har de faglærtes *arbejdsmarkedsstatus* betydning for overgangen til videre uddannelse. De faglærte, som er selvstændige allerede 1-5 år efter EUD-uddannelsen, er mindre tilbøjelige til at starte på en kort eller mellemlang videregående uddannelse. Mens de, der er fortsat på en anden (studieforberedende) uddannelse, fx hf, enkeltfag og adgangskurser til ingeniøruddannelser, er mere tilbøjelige til at påbegynde en kort og især mellemlang videregående uddannelse. Det samme gælder faglærte uden for arbejdsstyrken, hvilket bl.a. skyldes, at flere videreuddanner sig som del af et revalideringsforløb, hvilket de kvalitative studier på erhvervsakademier viser.

Bopæl i en kommune, hvor der er videregående uddannelsesinstitutioner, øger chancen for at komme i gang med en mellemlang videregående uddannelse. Bopælskommune spiller

derimod ikke den store rolle i forhold til start på en kort videregående uddannelse. Disse resultater er baseret på institutionsstrukturen på undersøgelsestidspunktet (2001 frem til 2010), men hvorvidt en ændring i fx institutionernes geografiske spredning vil påvirke søgningen til enten kortere eller mellemlange videregående uddannelser, kan undersøgelsen derimod ikke svare på.

Samlet peger den registerbaserede analyse på en lang række barrierer for EUD'ernes overgang til videregående uddannelse, som udfordrer såvel UU, erhvervsskolerne og de videregående uddannelsesinstitutioner, herunder erhvervsakademierne, som denne undersøgelse har fokus på. Et af de centrale spørgsmål, som analysen rejser, drejer sig om, hvordan de store forskelle mellem EUD-uddannede med hensyn til, hvor mange der videreuddanner sig inden for de forskellige uddannelsesområder, kan mindskes. Mangler der relevante videreuddannelsesmuligheder for nogle typer af EUD-uddannelser, eller er det adgangsmulighederne til de eksisterende videregående uddannelser, der for nogle EUD-uddannede er utidssvarende og præget af tradition?

1.3 Aktørerne og overgangen?

Interview med ledere, undervisere og elever på de udvalgte erhvervsskoler og erhvervsakademier viser, at der skal sættes ind på flere fronter, hvis flere unge med en EUD skal i gang med en videregående uddannelse, her en erhvervsakademiuddannelse. Inden for følgende temaer vurderes at være områder, der med fordel kan arbejdes på:

- Rekruttering til EUD og EUD's image
- Udbredelse af viden om mulighederne i EUD og efterfølgende videreuddannelse
- Vigtigheden af undervisningsmiljø og differentierede tilbud – herunder højniveauelinjer og -fag
- Erhvervsskolernes evne til at motivere og udnytte de potentialer, eleverne har
- Undervisning med udgangspunkt i elevernes forudsætninger – praksisnær uddannelse og "salg" af uddannelsesmuligheder gennem rollemodeller
- Samarbejde mellem erhvervsskoler og erhvervsakademier
- Økonomiske barrierer

Rekruttering til EUD

Skal flere med en EUD-baggrund i gang med en videregående uddannelse, er det afgørende, at EUD rekrutterer flere uddannelsesmotiverede unge og/eller unge, der kan motiveres for uddannelse. Blandt andet har konkurrencen med gymnasierne og hierarkiseringen af ungdomsuddannelserne, hvor det almene gymnasium har størst prestige, ført til en faldende søgning til de erhvervsfaglige uddannelser.

Der er behov for, at de unge i grundskolen får mere information om og bliver opmærksomme på de muligheder, der er for dem i EUD. Et bedre samarbejde mellem erhvervsskolerne og UU allerede i grundskolen, hvor eleverne står over for at skulle vælge uddannelse, kunne være en vej at gå. Ledere, undervisere og elever på erhvervsskolerne vurderer, at folkesko-

leeleverne kun i begrænset omfang er opmærksomme på mulighederne i og efter EUD. Var de det, forventes flere unge ved folkeskolens afslutning at ville se EUD som mere attraktiv.

Højniveaulinjer, fx i form af EUX – en fireårig uddannelse på erhvervsskoler, som giver både erhvervskompetence og studiekompetence – vurderes fra flere sider som en vigtig vej at gå, hvis flere uddannelsesmotiverede unge skal rekrutteres til EUD.

Erhvervsskolernes undervisningstilrettelæggelse og undervisningsmiljø

At undervisningens tilrettelæggelse, indhold og pædagogik tager udgangspunkt i elevsammensætningen har ligeledes betydning for, om flere unge på EUD kan motiveres til at tage en videregående uddannelse. Her peges fra erhvervsskoleledere på denne tredeling: (a) De elever, for hvem det hovedsageligt gælder om, at de ikke falder fra EUD'en, men gennemfører den. (b) De elever, der må forventes at have udnyttet deres uddannelsesmæssige potentiale ved at tage en EUD, og som ikke i øjeblikket er motiveret til at tage en videregående uddannelse. (c) De "stærkere" elever, for hvem der er et stort potentiale for videregående uddannelse umiddelbart efter EUD eller senere. Særlig i forhold til den tredje gruppe er det centralt, at erhvervsskolen tilbyder fagfaglige højniveaufag og generelle fag (engelsk, matematik, markedsføring mv.) på højt niveau samt højniveaulinjer, fx i form af EUX.

I forhold til højniveaulinjer og EUX peges på, at disse kan have en positiv afsmittende virkning i forhold til undervisningsmiljøet som helhed, bl.a. ved at underviserne oplever, at de har succes med at have høje forventninger og stille krav til eleverne. Og de mindre uddannelsesmotiverede elever udtrykker ofte tilfredshed med at blive undervist i grupper på samme niveau: De oplever sig ikke længere i samme grad som mindre egnede.

Der ses imidlertid ikke på de fleste af erhvervsskolerne at være officielle mål eller procedurer i forhold til at få elever til at tage fag på højere niveauer end umiddelbart nødvendigt for opfyldelsen af afgangskravene. Valget af højniveaufag foregår i dialog mellem elever og undervisere/vejledere på skolerne. Det kan overvejes, om dette er den bedste fremgangsmåde i forhold til at motivere elever til at tage højniveaufag og fremme udnyttelsen af deres optimale læringspotentiale. Skal EUD ændre det tidligere omtalte image, er det således også nødvendigt, at man formår at udnytte elevernes potentiale fuldt ud og motivere dem for læring. I den sammenhæng er det dog centralt, at eleverne hverken presses ud over evne eller til at skulle overveje videre uddannelse efter afsluttet EUD, hvis de ikke har grundlaget herfor. For mange elever på EUD er det at gennemføre en praktisk orienteret teknisk/håndværksmæssig uddannelse i sig selv et mål og en succes. Og deres interesse er først og fremmest at komme ud på arbejdsmarkedet og fungere i job, som uddannelsen retter sig mod. Det skal uddannelsesinstitutionen respektere og anerkende.

For at styrke EUD-elevernes uddannelsesmotivation, herunder motivation for at gå i gang med en videregående uddannelse kortere eller længere tid efter afsluttet EUD, er det vigtigt, at eleverne har en positiv oplevelse af deres EUD-forløb, føler de bliver passende udfordret på deres evner, at der er engagement fra lærernes side, et godt socialt miljø samt positive erfaringer fra uddannelsens praktik. Det er således vigtigt, at eleverne ikke udsættes for et pres til at videreuddanne sig. Men det er essentielt, at de har fået dækkende information om mulighederne for at videreuddanne sig med en EUD. Der er således behov for oplysninger

fra såvel interne som eksterne kilder: på skolen, på nettet, uddannelseskaravaner, brobygning mv.

Blandt de mindre uddannelsesmotiverede elever, jf. gruppe (b) ovenfor, skal videregående uddannelse ikke "sælges" via den videregående uddannelse i sig selv, men gennem de karriere- og jobmuligheder, den giver. Her kan rollemodeller, fx på praktikpladsen, være vigtige.

Overgange mellem EUD, arbejdsmarked og erhvervsakademiuddannelser

Formaliseret samarbejde mellem erhvervsskolerne og erhvervsakademier ses sjældent. Og udskillelsen af erhvervsakademierne fra erhvervsskolerne har ikke virket fremmende på dette samarbejde.

Og der, hvor den fysiske nærhed mellem erhvervsskole og erhvervsakademi er stor, ser det ikke ud til, at EUD-elevernes viden om og kendskab til mulighederne for videregående uddannelse er væsentlig større. Det kunne derfor overvejes at formalisere samarbejdet mellem erhvervsskolerne og erhvervsakademierne, så der er sikret en mere oplyst overgang mellem de to institutioner. En mulighed kunne være direkte brobygning, fx på EUD-uddannelsens hovedforløb i form af 2-3 dage, tilrettelagt på en sådan måde, at det passer ind i en uddannelsesperiode og i forhold til virksomhedernes planer.

På erhvervsakademiuddannelserne klarer de studerende sig samlet set lige godt, hvad enten de kommer med en gymnasial eller en erhvervsfaglig baggrund. Der er således ikke belæg for, at de studerende med gymnasial baggrund skulle være bedre studerende. En del med en gymnasial baggrund har arbejds erfaring inden for branchen, som uddannelsen retter sig mod. Men undervisningen må tage højde for elevsammensætningen. Således også til fordelingen mellem studerende med gymnasial henholdsvis erhvervsfaglig baggrund. Studerende med gymnasial baggrund kan have en vis fordel bogligt. EUD-eleverne en vis fordel med deres praktiske erfaring. Studerende påpeger fordelene ved, at der både er studerende med en gymnasial og erhvervsfaglig baggrund på uddannelsen. De forskellige faglige kompetencer og viden giver synergi.

Adgangskravene for at kunne starte på erhvervsakademierne bliver sjældent nævnt som en barriere af de studerende. Men for at lette overgangen kunne det være en ide, at opkvalificeringen af de studerende formaliseres ved fx at gøre et tremåneders introduktionskursus taxameterberettiget og ved at oprette sommerskoler på akademiet i stedet for nu, hvor man skal tage supplerende kurser på et voksenuddannelsescenter (VUC), hvilket i nogle tilfælde udskyder uddannelsesstarten med et år.

I motivationen for at gå i gang med en erhvervsakademiuddannelse spiller økonomi en afgørende rolle, jf. undersøgelsens registerundersøgelse, der viser, at de EUD-uddannede med lav indkomst er mere tilbøjelige til at videreuddanne sig. Der peges på behovet for at øge fleksibiliteten af erhvervsakademiuddannelserne, således at der skabes mulighed for deltidsarbejde. Der er sådanne eksempler på fx uddannelsen som biløkonom, hvor der er gode erfaringer med, at de studerende arbejder i en virksomhed sideløbende med uddannelsen. For at overkomme nogle af de økonomiske barrierer ved en videregående uddannelse kan der således være grund til at sammentænke arbejde og uddannelse på nye måder.

1.4 Perspektivering

Skal flere unge med en EUD-baggrund i gang med en erhvervsakademiuddannelse eller anden videregående uddannelse, viser undersøgelsen, at følgende kan overvejes:

Større lighed uafhængig af erhvervsuddannelse?

Der ses meget store forskelle med hensyn til, hvor mange der går i gang med en videregående uddannelse afhængig af gennemført EUD. Der ser således ud til at være behov for overvejelser om, hvordan flere på disse uddannelser kan motiveres til at videreudanne sig, om der er behov for nye erhvervsakademiuddannelser, der fagligt ligger i forlængelse af disse EUD-uddannelser, eller om hvorvidt adgangsmulighederne til nogle af de eksisterende videregående uddannelser er utidssvarende og i for høj grad præget af tradition?

Rekruttering til EUD og EUD's image

Skal flere med en praktisk baggrund, det vil her sige en EUD, i gang med en videregående uddannelse, er der behov for strategier, der kan mindske hierarkiseringen af vores ungdomsuddannelser, hvor det almene gymnasium ligger højest. EUD's prestige skal øges. Den gymnasiale vej er sikker, og det stiller de gymnasiale uddannelser stærkt i konkurrencen med EUD. En tilsvarende sikkerhed i EUD vurderes at kunne øge prestige og interesse for EUD. Flere uddannelsesmotiverede ville gennemføre og påbegynde en videregående uddannelse.

Udbredelse af viden om mulighederne i EUD og efterfølgende videreuddannelse

De unge i folkeskolen skal i langt højere grad bibringes viden om de mange muligheder, en gennemført erhvervsuddannelse (EUD) giver for videreuddannelse og dermed for såvel vertikal faglig mobilitet – stige op i stillingshierarkiet inden for et givet fagområde, fx fra elektriker til installatør – som horisontal faglig mobilitet – skifte fagområde, fx fra kontorassistent til lærer. Der er derfor behov for et bedre samarbejde mellem grundskolen, Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) og erhvervsskolerne samt joborienteret vejledning frem for uddannelsesorienteret vejledning.

Erhvervsskolernes evne til at motivere og udnytte elevernes potentiale

Eleverne på erhvervsskolerne har kun en meget begrænset viden om deres videreuddannelsesmuligheder. Der er behov for oplysning på mange planer: på skolen, på nettet, uddannelseskaravaner, brobygning. Eleverne skal have informationer fra både interne og eksterne kilder. Oplysningerne skal formidles med respekt for den erhvervsuddannelse, de er i gang med. Men det er afgørende, at de har taget så meget information til sig, at de kender til deres muligheder. Synlighed af mulighederne for at læse videre med en EUD er essentiel.

De unge på erhvervsuddannelserne er først og fremmest motiverede for de muligheder, deres uddannelse giver dem på arbejdsmarkedet og for en praksisnær uddannelse. Det peger på, at EUD-eleverne kan motiveres til videregående uddannelse med udgangspunkt i de muligheder, den vil give i arbejdslivet. Præsentation af rollemodeller i form af EUD-uddannede med en videregående erhvervsakademiuddannelse kunne være en velegnet motivationsstrategi.

Forpligtende mål for andel EUD'ere på erhvervsakademiuddannelser?

På en række erhvervsakademiuddannelser er der intentioner om, at ca. 1/3 af de studerende skal have en EUD-baggrund. Men andelen med gymnasial baggrund er vokset, og spørgsmålet er derfor, om der er brug for forpligtende mål for, hvilken andel unge med EUD-baggrund skal udgøre på de enkelte erhvervsakademiuddannelser. Opstilles sådanne mål, kunne motivationen for at samarbejde mellem erhvervsskolerne og erhvervsakademierne muligvis øges for at sikre, at flere unge med EUD-baggrund opnår de nødvendig kompetencer, bl.a. i form af højniveaufag, såvel almene som fagfaglige, for at kunne starte på en erhvervsakademiuddannelse, ligesom erhvervsakademiernes interesse i at udbyde opkvalificerende introduktionsforløb eventuelt kunne styrkes.

Undervisning med udgangspunkt i elevernes forudsætninger og differentierede tilbud er vigtige

En vigtig forudsætning for at motivere flere EUD-elever til at tage en videregående uddannelse er, at eleverne har en positiv oplevelse af deres EUD-forløb, dvs. at der er engagerede lærere og et godt socialt miljø. Det peger på betydningen af, at undervisningen i højere grad tilrettelægges med udgangspunkt i elevernes potentialer for læring med tilbud om undervisningsdifferentiering og niveaudeling. Der er behov for, at eleverne bliver bekendt med muligheden for at tage højniveaufag, såvel almene som fagfaglige, og på den måde bliver udfordret og motiveres for videregående uddannelse. EUX, som giver både erhvervskompetence og studiekompetence, ser ud til at være en attraktiv mulighed, der udfordrer de uddannelsesmotiverede elever og tiltrækker sådanne.

Faglige barrierer

Der ses ikke de store forskelle med hensyn til, hvordan de studerende klarer sig på erhvervsakademiuddannelserne, afhængig af om de har gymnasial eller en erhvervsfaglig baggrund. De studerende med gymnasial baggrund har således ikke større succes i uddannelserne end EUD'erne, når undervisningen tager højde for elevsammensætningen. Skal flere unge med en EUD ind på erhvervsakademierne, er der enten behov for, at flere gennemfører deres EUD med fag på højniveau, eller at erhvervsakademier udbyder introduktionsforløb. For eksempel gennem formaliseret opkvalificering på taxameterberettigede introduktionsforløb afviklet som sommerskoler på akademiet, eventuelt i samarbejde med VUC.

Samarbejde mellem erhvervsskoler og erhvervsakademier

Samarbejdet mellem erhvervsskolerne og erhvervsakademierne er begrænset. Med samlingen af erhvervsakademierne og professionshøjskolerne under samme lovgivning og dermed udskillelsen af de korte videregående uddannelser fra erhvervsskolerne vurderes afstanden at være blevet øget. Der ser ud til at være behov for en eksponering af erhvervsakademierne på erhvervsskolerne. Et formaliseret samarbejde mellem erhvervsskolerne og erhvervsakademierne, der sikrer en mere oplyst overgang, kunne være en strategi, fx gennem brobygning på hovedforløbet.

Økonomiske barrierer

For mange unge spiller de økonomiske barrierer for start på en videregående uddannelse en stor rolle. Mange motiveres først efter nogle år på arbejdsmarkedet med en betydelig indkomst til at påbegynde en videregående uddannelse. Der ser således ud til at være behov for at øge fleksibiliteten i erhvervsakademiuddannelserne ved at sammentænke arbejde og uddannelse, fx i form af mulighed for deltidsarbejde eller fag i aftentimerne. Men også ved at motivere flere til direkte overgang fra EUD til videregående uddannelse kunne de økonomiske barrierer mindskes. En strategi, der dog skal tage højde for, at uddannelsesmotivationen for de fleste EUD'ere er at komme ud på arbejdsmarkedet i de job, deres uddannelse retter sig mod.

2 Undersøgelsens baggrund og problemstillinger

I dette kapitel skal vi se nærmere på undersøgelsens baggrund og problemstillinger. Afslutningsvis gøres rede for rapportens opbygning.

2.1 Undersøgelsens baggrund, undervisningsdifferentiering og øget overgang

I dette afsnit ridser vi undersøgelsens baggrund op og belyser muligheder, der i dag inden for lovgivningens rammer foreligger for at differentiere undervisningen bl.a. for at øge overgangen til videregående uddannelse.

2.1.1 Undersøgelsens baggrund

Det er regeringens mål, at 60% af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse. Det mål skal bl.a. ses i sammenhæng med, at Danmark i forhold til de lande, vi ofte sammenligner os med, halter bagefter med hensyn til, hvor mange der gennemfører en videregående uddannelse, jf. OECD (2011).

De videregående uddannelser omfatter alle erhvervskompetencegivende uddannelser, der kan påbegyndes efter afsluttet ungdomsuddannelse, hvad enten denne er gymnasial (stx, hf, htx eller hhx) eller erhvervsfaglig (fx frisør, tømrer, elektriker, kontorassistent). Skal dette mål nås, er det vigtigt, at bl.a. flere med en erhvervsfaglig uddannelse går i gang med en videregående uddannelse. Erhvervsuddannelserne har gennem mange år bidraget til at sikre et udbud af faguddannet arbejdskraft med en praktisk baggrund på et videregående uddannelsesniveau i form af de korte videregående uddannelser, først og fremmest erhvervsakademiuddannelserne, som denne undersøgelse sætter fokus på. En uddannelsesvej, som ikke eksisterer i ret mange andre lande, idet den forudsætter et erhvervsfagligt uddannelsessystem, der kan levere fagligt uddannet arbejdskraft på højt niveau. En mulighed, der kendetegner det danske vekseluddannelsessystem. Problemet er dog, at søgningen mod de gymnasiale uddannelser er vokset markant gennem en årrække med den konsekvens, at færre uddannelsesmotiverede eller unge, der kan blive motiverede for videregående uddannelse, påbegynder en erhvervsfaglig uddannelse. Spørgsmålet er, om denne udvikling kan vendes ved at styrke de uddannelsesmotiverede unges muligheder i vores erhvervsuddannelsessystem og deres lyst til at gå i gang med en videregående uddannelse. På den måde kan den prestige, der er knyttet til at gennemføre en erhvervsuddannelse, formodentlig øges.

Ser vi på, hvor stor en andel med en fuldført EUD bag sig der hidtil er gået i gang med en kort videregående erhvervsakademiuddannelse – inden for følgende fagområder: Handels- og økonomiske uddannelser, Tekniske uddannelser, It- og designuddannelser, Bio- og labora-

torietekniske uddannelser, Sundhedsuddannelser og Kreative og kunstneriske uddannelser¹ – fx 27 måneder efter afsluttet EUD, har andelen været nærmest stabil siden 2001, hvor den udgjorde 1,6%, jf. tabel 2.1. I 2007 var også 1,6% og i 2008 1,5%, svarende til henholdsvis 479 og 288 personer.² Til sammenligning er de tilsvarende tal for dem, der har fuldført en gymnasial uddannelse og går i gang med en kort videregående uddannelse, henholdsvis 6,7, 7,0 og 7,4%.³ Der er dog, ifølge Undervisningsministeriet (2011a), sket en stigning i kvote 2-ansøgerne til de korte videregående uddannelser fra 2010 til 2011 på godt 30%. En del af disse er formodentlig EUD'ere.

Tabel 2.1 Andel (antal) af henholdsvis med fuldført EUD eller gymnasial uddannelse, som påbegynder en kort videregående uddannelse inden for 27 mdr.¹

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total
Fuldført EUD-hovedforløb	1,6%	1,6%	1,7%	1,6%	1,3%	1,5%	1,6%	1,5%	1,6%
	601	557	506	482	396	461	479	288	3.770
Fuldført gymnasial uddannelse	6,7%	6,2%	6,6%	6,9%	7,3%	7,0%	7,0%	7,4%	6,9%
	2.120	1.998	2.136	2.267	2.533	2.346	2.395	2.521	18.316

Kilde: Databanken: <http://statweb.uni-c.dk/databanken/>.

- 1 Overgange i seneste år er ikke fuldt sammenlignelige med de foregående år, idet visse overgange sker i registermæssig 'fremtid', hvis elevens afslutning ligger for tæt på afslutningen af tællingsåret (30. september) og eleven vil indgå i kategorien "uoplyst/ukendt". Datamanglen seneste år varierer med uddannelse og stiger med antal statusmåneder, og datamanglen er således større for 27 måneder end tremåneders status, idet fx fuldførte i juni 2010 først vil have en fuldt beskrevet 27 mdr. overgang til uddannelse, når registret for 2013 foreligger. Mere præcist gælder, at fuld sammenlignelighed med tidligere år er
- a. for 3 og 6 måneders status seneste år minus 1 år,
 - b. for 15 måneder seneste år minus 2 år,
 - c. for 27 måneder seneste år minus 3 år.

Den gymnasiale adgang til erhvervsakademierne blev åbnet op med den 'dobbelte adgangsvej', som blev indført som led i KVVU-reformen og udmøntet i årene efter KVVU-loven fra 1997, jf. Undervisningsministeriet 1997.

Blandt alle – såvel dem med en erhvervsfaglig som en gymnasial uddannelse bag sig – har fuldførelsen på de mellemlange videregående uddannelser ligget på omkring 70%, jf. <http://statweb.uni-c.dk/databanken/>. Den laveste fuldførelsesprocent ses blandt dem, der har påbegyndt en kort videregående kunstnerisk uddannelse (59% i 2010) eller en it-

¹ Handels- og økonomiske uddannelser: administrationsøkonom, finansøkonom, handelsøkonom, markedsføringsøkonom, serviceøkonom, logistikøkonom.
Tekniske uddannelser: byggetekniker, driftsteknolog-offshore, fiskeriteknolog, installatør (el/vvs), kort- og landmålingstekniker, produktionsteknolog, energiteknolog, autoteknolog og automationsteknolog.
It- og designuddannelser: datamatiker, it-teknolog, multimediedesigner, designteknolog og e-designer.
Bio- og laboratorietekniske uddannelser: laborant, procesteknolog og jordbrugsteknolog.
Sundhedsuddannelser: ernæringsteknolog, farmakonom, klinisk tandtekniker.
Kreative og kunstneriske uddannelser: manuskriptforfatter.

² Det er forfatterens vurdering, at tallet for 2008 er fejlbehæftet på grund af det meget store fald i absolutte tal.

³ Se Databanken: <http://statweb.uni-c.dk/databanken/>.

uddannelse (64% i 2010). Blandt dem, der påbegyndte en kort videregående designuddannelse, gennemfører forholdsvis mange (84% i 2010).

Hvis erhvervslivets behov for "arbejdskraft på videreuddannet niveau, som har konkret erfaring med arbejdsprocesser og produktskabelse på erhvervsuddannet niveau", Undervisningsministeriet (2011), skal sikres og dermed mulighederne for vækst inden for bl.a. fremstillingserhvervene, er det – hvad enten der ses på relative eller absolutte tal – derfor velbegrunder at sætte fokus på "muligheder og barrierer for at understøtte, at flere unge med erhvervsuddannelse begynder på en videregående uddannelse og i særlig grad på en kort videregående uddannelse". Ved at skabe flere muligheder og ved at begrænse disse barrierer må det også forventes at være muligt at "øge erhvervsuddannelsernes attraktivitet og mulighed for at tiltrække elever med gode forudsætninger for uddannelse", Undervisningsministeriet (2011). Erhvervsuddannelsernes image kan formodentlig ad den vej forbedres.

Problemstillingen trænger sig på bl.a. set i lyset af faldet i antallet af beskæftigede inden for den danske fremstillingssektor. En udvikling, der også vurderes at kunne føre til faldende beskæftigelse og indtjening inden for forskning og produktudvikling. Det er derfor centralt at få belyst, hvilke barrierer og muligheder der eksisterer for, at unge med en EUD påbegynder en videregående uddannelse.

Muligheden for at tiltrække de unge til EUD, herunder unge med gode forudsætninger for uddannelse, må tage udgangspunkt i, at målgruppen for erhvervsuddannelserne er differentieret (Jensen m.fl. 2009) og omfatter unge med "meget forskellige forudsætninger for og ønsker til uddannelse og beskæftigelse", Undervisningsministeriet (2011). Det gælder såvel med hensyn til uddannelse som beskæftigelse og videre uddannelse. Det betyder, at der er grund til at se nærmere på "erhvervsuddannelsernes opbygning, imødekommelse af forskellige læringsstile, samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner og andre aktører, øget anvendelse af realkompetencevurdering af tidligere uddannelse og beskæftigelse mv.", Undervisningsministeriet (2011), og dermed på mulighederne for undervisningsdifferentiering i erhvervsuddannelserne.

2.1.2 Undervisningsdifferentiering i erhvervsuddannelserne

Der er i dag krav om og betydelige muligheder for differentiering af undervisningen i erhvervsuddannelserne. I Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser, Undervisningsministeriet (2010), er kravet i forhold til grundforløbene klare, idet grundforløbet skal:

- være en praksisnær fleksibel indledende del af erhvervsuddannelsen,
- indeholde undervisning, der, på baggrund af arbejdsmarkedets behov for kvalifikationer, kan imødekomme den enkelte elevs ønsker, behov og muligheder med hensyn til erhvervsfaglige, almene og personlige kompetencer med henblik på at fortsætte i et hovedforløb og eventuelt speciale,
- kunne bidrage til at supplere kvalifikationer med hensyn til studiekompetence.

Gennem de seneste år er der på de fleste erhvervsskoler arbejdet intensivt med læringsformer – først og fremmest på grundforløbene i form af grundforløbspakker – der retter sig dels mod

unge med gode forudsætninger for uddannelse, dels mod unge med mindre gode forudsætninger, jf. bl.a. Jensen m.fl. (2009). Ligeledes er der mulighed for at godskrive dele af uddannelsesforløbet med udgangspunkt i en realkompetencevurdering.

I forhold til de uddannelsesmotiverede unge hedder det i Lov om erhvervsuddannelser, Undervisningsministeriet (2011), således:

§ 28. Der skal ved undervisningens tilrettelæggelse tages hensyn til elevernes ønsker og tilstræbes den differentiering af undervisningen, som en hensyntagen til elevernes forudsætninger og interesser tilsiger. Eleverne skal kunne vælge undervisning på højere niveauer end de obligatoriske i de enkelte fag.

I hovedforløbene er der således som noget nyt nu mulighed for at tilbyde eleverne specialefag på *ekspertniveau*. Et niveau, som er for de elever, der er på *avanceret niveau* inden for de præstationsstandarder, de faglige udvalg anvender. De første to niveauer er *begynderniveau* og *rutineret niveau*, jf. § 29 i Undervisningsministeriet (2010).

På flere erhvervsskoler er igangsat tiltag, der søger at skabe større udfordringer for unge med gode forudsætninger for uddannelse, hvor der er grund til at fremhæve "Centres of Excellence",⁴ der har fået støtte fra Industriens Fond og Dansk Industri. Andre steder udbydes den nye gymnasiale erhvervsfaglige uddannelse EUX for elever i erhvervsuddannelserne, der også gerne vil have en gymnasial eksamen. Ifølge EVA (2011) svarer 34% af uddannelseslederne i en spørgeskemaundersøgelse "ja, i høj grad" til spørgsmålet "...indgår "stærke elever" i skolernes strategi?" Tilsvarende svar giver 29% på spørgsmålet "...er "stærke elever" et strategisk fokusområde på indgangen?"

Også i Vækstforum (2011) står denne problemstilling centralt:

For mange unge har ikke forudsætningerne for at kunne gennemføre en erhvervsuddannelse. For mange er ikke tilstrækkeligt udfordrede i uddannelsesforløbet. Og for mange vælger gymnasiet, selvom en erhvervsuddannelse burde være et attraktivt tilbud.

Den udvikling skal vendes. Det skal sikres, at de dygtige elever får flere udfordringer i undervisningen, fx via de nyoprettede Centres of Excellence for erhvervsskolernes talenter. Og der skal overvejes alternative indgange for unge med svagere forudsætninger for uddannelse.

Tilsvarende overvejelser kommer også til udtryk hos Arbejdsgruppen til talentudvikling i uddannelsessystemet (2011), som netop har fremlagt seks anbefalinger vedrørende erhvervsuddannelserne. Under anbefaling 1 *Nyt talentspor på erhvervsuddannelserne* siges:

⁴ Centres of Excellence er oprettet af Industriens Fond i samarbejde med DI. Centrene er erhvervsskoler, hvor dygtige elever fra hele landet på udvalgte erhvervsuddannelser kan modtage undervisning på højeste niveau og med industri-relevant udstyr. I vest er Centres of Excellence et samarbejde mellem Herningsholm Erhvervsskole og Mercantec i Viborg, i øst mellem TEC og Københavns Tekniske Skole.

Det anbefales, at der i erhvervsuddannelsessystemet udvikles mindst to parallelle uddannelsesspor. Det ene spor – talentsporet – udvikles inden for de uddannelser, der er særligt konkurrenceudsatte eller af andre grunde, hvor der er behov for at højne det faglige niveau... Det anbefales, at skolerne i tillæg til en eventuelt ny opdeling mellem hovedspor og talentspor tillige styrker niveaudelingen, udvikler grundforløbspakker og andre initiativer, der retter sig mod de stærke elever, der ønsker at opnå bredere kompetencer for eventuelt at kunne fortsætte i en videregående uddannelse.

Målrettet udnyttelse af de vide, formelle rammer for differentiering af undervisningen vil formodentlig kunne bidrage til, at flere uddannelsesmotiverede unge i fremtiden vil vælge en EUD, og at flere finder det interessant at fortsætte på en kort videregående uddannelse. På den baggrund er den centrale problemstilling i dette projekt at belyse muligheder og barrierer for at skabe et "sammenhængende og differentieret erhvervsuddannelsessystem med styrket overgang til videregående uddannelse".

2.1.3 Styrket overgang til videregående uddannelse

Efter etableringen af et fælles lovgrundlag for erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser er de korte videregående uddannelser umiddelbart bragt nærmere de videregående uddannelser og længere væk fra EUD. Men i Bekendtgørelse af lov om erhvervsuddannelser hedder det, at formålet bl.a. er at "give de uddannelsessøgende grundlag for videreuddannelse". Og ved at sikre at flere unge får en EUD på højt niveau, må det forventes, at flere af de færdiguddannede EUD'ere vælger at gå i gang med en videregående uddannelse, som står klar til at modtage de motiverede EUD'ere.

I lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser hedder det:

§ 1. *Undervisningsministeren tilrettelægger erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser i et samordnet videregående uddannelsessystem.*

Stk. 2. *Formålet med et samordnet videregående uddannelsessystem er at sikre praksisnære uddannelser, der på et internationalt niveau imødekommer behovet for kvalificeret arbejdskraft i den private og den offentlige sektor, og hvis viden- grundlag er karakteriseret ved erhvervs- og professionsbaseret samt udviklingsbaseret.*

§ 2. *Erhvervsakademiuddannelser skal give de uddannede viden om og forståelse af fagområdernes praksis, anvendt teori og metode på et niveau, der kvalificerer til selvstændigt at kunne analysere og vurdere problemstillinger.*

Stk. 2. *Uddannelserne skal kvalificere de uddannede til at varetage praksisnære erhvervsfunktioner.*

En EUD er således en stærk baggrund for at påbegynde en erhvervsakademiuddannelse. De specifikke adgangskrav er dog forskellige for de forskellige erhvervsakademiuddannelser, men både en faglig uddannelse og en gymnasial uddannelse kan være adgangsgivende.

2.2 Undersøgelsens problemstillinger

Som det fremgår af ovenstående, herunder af de formelle rammer for undervisningsdifferentiering og for overgang fra EUD til videregående uddannelse, er mulighederne i høj grad til stede for at virkeliggøre målet om, at flere unge med EUD-baggrund påbegynder og gennemfører en videregående uddannelse. Det er derfor velbegrundet at iværksætte forskning, der – som det fremgår af ”Udbud af central analyse- og prognosevirksomhed til erhvervsuddannelserne”, Undervisningsministeriet (2011) – kan belyse muligheder og barrierer for ”Et sammenhængende og differentieret erhvervsuddannelsessystem med styrket overgang til videregående uddannelse”.

Som empirisk grundlag for undersøgelsen er gennemført kvantitative registerundersøgelser og kvalitative studier på udvalgte uddannelsesinstitutioner, såvel erhvervsskoler som på erhvervsakademierne. Undersøgelsen tager afsæt i aktuelle erfaringer og seneste forskning og evaluering vedrørende differentieret undervisning i EUD med fokus på stærke elever og elever med motivation for uddannelse, jf. bl.a. EVA (2011). Problemstillingerne, som skal belyses, falder inden for tre hovedområder:

Valg af videregående uddannelse og individuelle baggrundskarakteristika – belyst ved registerdata, hvor disse problemstillinger belyses: Hvor mange unge påbegynder efter afsluttet EUD en videregående uddannelse? Hvilken social og uddannelsesmæssig baggrund har disse elever? Spiller fysisk nærhed en rolle? Har beskæftigelsesstatus (beskæftiget, ledig, uden for arbejdsstyrken) og indkomst betydning for påbegyndelse af en videregående uddannelse?

Differentiering af uddannelsesstilbud i EUD og overgang til videregående uddannelse – belyst ved kvalitative studier. Her belyses disse problemstillinger: Hvilke strategier og virkemidler har erhvervsskolerne for at øge overgangen til videre uddannelse? Hvilke erfaringer har underviserne og elever med differentiering af undervisningen? Hvilke forestillinger og ønsker har eleverne til videre uddannelse? Hvilke typer af undervisningsdifferentiering fremmer elevernes motivation for at tage en videregående uddannelse? Bidrager samarbejde med lokale virksomheder til at motivere eleverne til at tage en videregående uddannelse?

Barrierer og muligheder for EUD’ere på erhvervsakademierne – belyst ved kvalitative studier. Her er fokus på: Hvilke motiver og forventninger har EUD’ere på korte videregående uddannelser til at gå i gang med uddannelsen? Hvornår i deres uddannelses- og/eller arbejdslivskarriere valgte de uddannelsen? Hvilke barrierer og muligheder (formelle adgangskrav, faglige krav på uddannelsen, undervisningsformer og pædagogik, socialt miljø mv.) oplevede de? Hvordan ser EUD’erne på studiemiljøet på erhvervsakademiuddannelser? Tager

undervisningen i tilstrækkelig grad afsæt i arbejdslivets krav? Opleves det som finere at have en gymnasial uddannelse end en EUD?

2.3 Rapportens opbygning

Efter i dette kapitel 2 at have redegjort for undersøgelsens baggrund og problemstillinger gøres der i kapitel 3 rede for undersøgelsens tilrettelæggelse, metoder og datagrundlag. Undersøgelsen bygger på såvel kvantitative analyser af registerdata som på kvalitative interview på erhvervsskoler og erhvervsakademier. I kapitel 4 fremlægges resultaterne fra de kvantitative analyser. I kapitel 5 afdækkes barrierer og muligheder for, at flere unge med en EUD går i gang med en videregående uddannelse, her en erhvervsakademiuddannelse.

3 Undersøgelsens tilrettelæggelse, metoder og datagrundlag

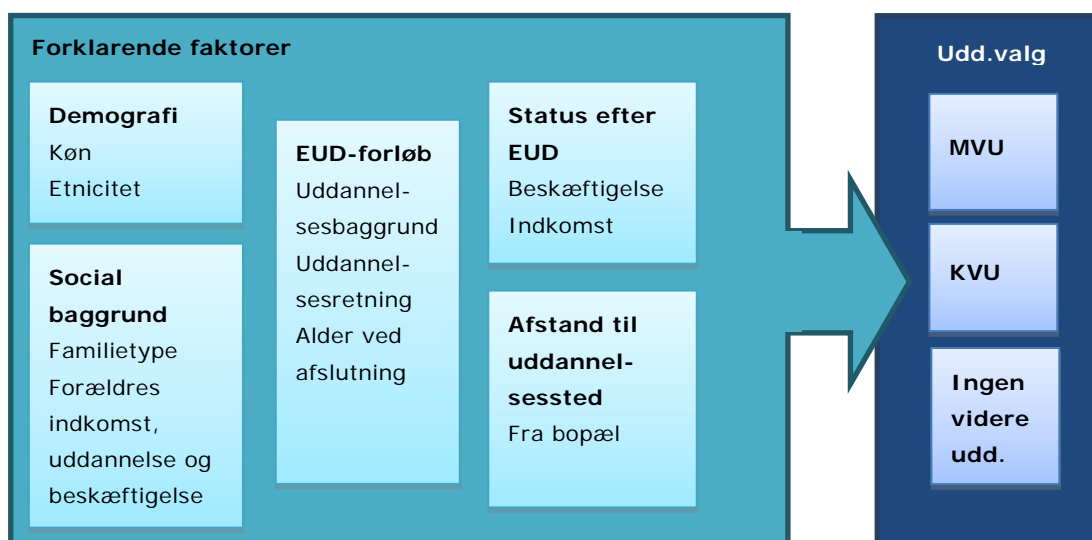
3.1 Den registerbaserede analyse af overgange, data og metode

Denne undersøgelsesdel udnytter de mange informationer, som er tilgængelige via officielle registre, til at få indblik i, hvad der karakteriserer de EUD-uddannede, der vælger at videreuddanne sig på først og fremmest erhvervsakademierne, sammenlignet med EUD-uddannede, som ikke gør det. De registerbaserede analyser inddrager oplysninger om følgende:

- alle i Danmark, der i perioden 2001-2006 fuldførte en EUD-uddannelse,
- oplysninger om deres forældre, da de var 15 år⁵,
- oplysninger om deres EUD-forløb og tidligere uddannelsesbaggrund,
- ajourførte oplysninger om deres videre vej i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet frem til 2009.

Der er tale om et kohortestudie, hvor vi følger EUD-årgangene fra 2001-2006 fra afslutningen af deres erhvervsuddannelse og fem år frem. Figur 3.1 illustrerer designet af analyserne på registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 3.1 Registeranalyse af overgang fra EUD til videre uddannelse

⁵ Registeroplysninger fra Danmarks Statistik går kun tilbage til 1981, hvilket betyder, at det ikke er muligt at inddrage oplysninger om socialbaggrund for EUD-uddannede født før 1966.

Det er valgt at afgrænse tidsperioden til fem år efter afsluttet erhvervsuddannelse, da formålet med analyserne er at kvalificere det videre arbejde med at tiltrække flere uddannelsesmotiverede til de videregående uddannelser. Derfor har vi valgt at se på de faglærte, som inden for en relativ kort tidsperiode efter deres erhvervsuddannelse går videre i uddannelsessystemet for at sikre perspektivet tilbage til EUD-systemet, som svækkes, jo længere tid der går mellem afsluttet EUD og påbegyndt videregående uddannelse.

Registeranalyserne er baseret på modelanalyser, hvor en lang række baggrundsoplysninger inddrages samtidig:

- Demografiske oplysninger om EUD-uddannede: køn og etnicitet
- Sociale baggrundsfaktorer: familietype, forældres uddannelse, indkomst, beskæftigelsesstatus, da børnene var 15 år
- Oplysninger om tidligere uddannelsesbaggrund
- Oplysninger om elevens EUD-forløb: uddannelsesretning og alder ved fuldførelse
- Arbejdsmarkedsoplysninger for eleven efter fuldført EUD: beskæftigelsesstatus og indkomst
- Geografiske oplysninger: bopælskommune med institutioner, som udbyder videregående uddannelser.

Kohortestudiet er baseret på (diskrete) multinomiale logistiske regressionsmodeller på registerdata, hvorved betydningen af forskellige faktorer kan belyses – når alt andet holdes lige. Således er det muligt at vurdere, hvilke typer af faktorer der er betydningsfulde for de unges valg af en kort videregående uddannelse, som fx: Hvor stor betydning har faktorer, som ligger forud for EUD-uddannelsen – herunder demografiske og sociale baggrundsfaktorer? Hvilken betydning har faktorer knyttet til EUD-uddannelsen (retning og alder ved afslutning)? Og endelig, hvor stor betydning har faktorer efter afsluttet erhvervsuddannelse, fx beskæftigelse og indkomst, for de unges valg af en kort videregående uddannelse?

De forklarende variable om status efter fuldført EUD er alle målt i det foregående år og optræder i analyserne som tidsvarierende variable. Denne forskydning i måletidspunktet er især vigtig ved analyser, hvor det udfald, man forsøger at forklare (overgangen til videreuddannelse), kan påvirke værdierne for de forklarende variable. Dette gælder eksempelvis lønindkomst, bopælskommune og beskæftigelsesstatus, der vil (kan) ændre sig markant i det år, personen overgår til uddannelse. For personer med start på en videregående uddannelse, fx påbegyndelse af en KVVU på et erhvervsakademi i 2005, indgår oplysningerne fra året med EUD-afslutning og frem til året før uddannelsesstart. For personer, der ikke fortsætter i uddannelsessystemet, indgår oplysninger fra året, de afsluttede deres EUD og fire år frem. På den måde medtages oplysninger fra foregående år for personerne i den periode, hvor de er 'under risiko' for at overgå til videregående uddannelse – dvs. frem til uddannelsesstart eller de fem år er forløbet. Datagrundlaget for registeranalyserne illustreres i tabel 3.1. Her fremgår det for hver EUD-årgang, for hvilke år der er udtrukket oplysninger om de forklarende variable (markeret med #), og i hvilke år der er udtrukket oplysninger om deres uddannelsesstatus (markeret med x).

Tabel 3.1 Oversigt over datagrundlaget for registeranalyserne

	EUD-årgange					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
2001	#					
2002	x #	#				
2003	x #	x #	#			
2004	x #	x #	x #	#		
2005	x	x #	x #	x #	#	
2006		x	x #	x #	x #	#
2007			x	x #	x #	x #
2008				x	x #	x #
2009					x	x #
2010						x

For analyserne af demografiske og sociale baggrundsfaktorer samt karakteristika ved EUD-forløbet, hvor værdierne for de forklarende faktorer ikke ændrer sig fra afsluttet EUD og fem år frem, er anvendt "simple" multinomiale regressionsmodeller med en observation for hvert individ. For analyserne af de forklarende variable for status efter fuldført EUD (beskæftigelsesstatus, indkomst og bopælskommune), som kan ændre sig over den femårige periode, er anvendt en multinomial logistisk paneldatamodel, som netop tillader inddragelsen af tidsvarierende variable⁶. Disse analyser er afgrænset til overgange til videregående uddannelser 1-5 år efter fuldført EUD for at kunne inddrage statusoplysninger fra året før. Det vil sige, at de godt 4.700 personer, som går direkte videre i uddannelsessystemet samme år, som de afslutter erhvervsuddannelsen, ikke kan medtages i disse analyser⁷.

3.2 Den kvalitative undersøgelse på uddannelsesinstitutioner

Den kvalitative del af undersøgelsen består af interview på otte forskellige uddannelsesinstitutioner: fire erhvervsskoler og fire erhvervsakademier med fokus på fire erhvervsakademiuddannelser. Interviewene og de udvalgte uddannelsesinstitutioner og uddannelsesretninger udgør cases på barrierer og muligheder for EUD'ernes overgang til videregående uddannelse. I det følgende beskrives baggrunden for udvælgelsen af de deltagende uddannelsesinstitutioner, uddannelsesretninger og interviewpersoner. Der gives derudover en karakteristik af de forskellige deltagende uddannelsesinstitutioner. Slutteligt diskuteres forbehold i forhold til udvælgelse af uddannelsesinstitutionerne, uddannelsesretninger og udførelsen af interview.

⁶ Der er tale om en logit model til paneldata, hvor events sker i diskrete tidsintervaller (som det er tilfældet her med overgangene til uddannelse, hvor data foreligger på årsbasis) med mulighed for at inddrage tidsvarierende variable.

⁷ Det er undersøgt, at resultaterne (koefficientestimer) for de demografiske og sociale baggrundsfaktorer samt karakteristika ved EUD-forløbet er lignende i de to modeller, hvorfor det er valgt at gengive resultaterne for disse faktorer for den første model, hvor alle undersøgelsens personer indgår.

3.3 Udvælgelse af uddannelsesinstitutioner og uddannelser

De forskellige uddannelsesinstitutioner og uddannelser er udvalgt, så der så vidt muligt skabes et overblik over de forskellige strukturelle forhold, udfordringer og muligheder, der er for, at unge med en EUD tager en videregående uddannelse, her en erhvervsakademiuddannelse, alt efter karakteristika ved uddannelsesinstitutionerne og uddannelsesretningerne. De forskellige uddannelsesinstitutioner og uddannelsesretninger er indledningsvis udvalgt ud fra erhvervsakademierne og deres karakteristika, hvorefter erhvervsskolerne er valgt.

Det er valgt at medtage to erhvervsakademier og to erhvervsskoler øst for Storebælt samt to erhvervsakademier og to erhvervsskoler vest for Storebælt. Herefter er der foretaget en ligelig fordeling imellem erhvervsakademier og erhvervsskoler, der er placeret i en storby og i provinsen. Det har endvidere været ønsket at medtage uddannelsesinstitutioner, hvor der umiddelbart er en stærk fødekæde mellem en bestemt erhvervsskole og et erhvervsakademi, samt uddannelsesinstitutioner, hvor fødekæden umiddelbart fremstår som svag, defineret ved at elevoptaget på erhvervsakademiet ikke hovedsageligt kommer fra én bestemt erhvervsskole. Endelig er både merkantile og tekniske uddannelser repræsenteret i undersøgelsen, ligeligt i øst og vest. På baggrund af disse udvælgelsesparametre er det blevet valgt at foretage interview på følgende uddannelsesinstitutioner: Københavns Erhvervsakademi, Københavns Tekniske Skole, Erhvervsakademi Sjælland, Køge Handelsskole, Erhvervsakademi Aarhus, Århus Købmandsskole, Erhvervsakademi SydVest og EUC Vest. Der tages udgangspunkt i uddannelserne som: byggetekniker, produktionsteknolog/driftsteknolog, serviceøkonom og markedsføringsøkonom. Disse uddannelser er valgt ud fra resultaterne i den kvantitative analyse. Den viser, at de alle hører til blandt de mest søgte – top 10 – erhvervsakademiuddannelser blandt EUD-uddannede, jf. tabel 4.5.

3.4 Interview

På hver uddannelsesinstitution er foretaget interview med en til to ledere, en til to undervisere samt grupper af elever/studerende. Flere af stederne har de deltagende undervisere i tillæg til deres undervisning haft roller som kontaktpersoner eller vejledere. Udvælgelsen af deltagere til de enkelte interview er sket på uddannelsesinstitutionen efter henvendelse til den øverste ledelse. I alt er foretaget 24 interview omfattende omkring 50 personer.

3.5 Uddannelsesinstitutioner

De valgte uddannelsesinstitutioner kan kort karakteriseres og kobles til de valgte uddannelser på denne måde:

Københavns Erhvervsakademi: Beliggende i en storby øst for Storebælt. Har en stærk fødekæde fra Københavns Tekniske Skole. Vi ser på uddannelse inden for det tekniske område som byggetekniker.

Københavns Tekniske Skole (KTS): Beliggende i en storby øst for Storebælt. Har en stærk fødekæde til Københavns Erhvervsakademi. Vi ser på uddannelse inden for det tekniske område på bygge og anlæg, hvorfra der kan læses videre til bygningstekniker.

Erhvervsakademi Sjælland: Beliggende i provinsen øst for Storebælt. Har en svag fødekæde til forskellige erhvervsskoler. Vi ser på uddannelse inden for det merkantile område som serviceøkonom.

Køge Handelsskole: Beliggende i provinsen øst for Storebælt. Har en svag fødekæde til Erhvervsakademi Sjælland. Vi ser på en EUD-uddannelse inden for det merkantile område, hvorfra der kan læses videre som serviceøkonom på et erhvervsakademi.

Erhvervsakademi Aarhus: Beliggende i en storby vest for Storebælt. Har en stærk fødekæde med Århus Købmandsskole. Vi ser på uddannelse inden for det merkantile område som markedsføringsøkonom.

Århus Købmandsskole: Beliggende i en storby vest for Storebælt. Har en stærk fødekæde med Erhvervsakademi Aarhus. Vi ser på en EUD-uddannelse inden for det merkantile område, hvorfra der kan læses videre til markedsføringsøkonom.

Erhvervsakademi SydVest: Beliggende i provinsen vest for Storebælt. Har en svag fødekæde med EUC Vest. Vi ser på uddannelse inden for det tekniske område som produktionsteknolog og driftsteknolog.

EUC Vest: Beliggende i provinsen vest for Storebælt. Har en svag fødekæde med Erhvervsakademi SydVest. Vi ser på uddannelse inden for det tekniske område, hvorfra der kan læses videre til bl.a. produktionsteknolog og driftsteknolog-offshore.

3.6 Forbehold i forhold til udvælgelse og interview

Der er i udvælgelsen af de fire erhvervsakademier og de fire erhvervsskoler søgt et så bredt interview- og undersøgelsesgrundlag som muligt. Med en udvælgelse af bestemte uddannelsesinstitutioner og uddannelsesretninger frem for andre vil der dog altid være risiko for, at der er nogle aspekter eller erfaringer, som ikke bliver belyst i undersøgelsen. Når vi således fx taler med ledere, undervisere og elever på EUC Vest om erfaringer i forhold til de elever, der kunne gå videre til en uddannelse som produktionsteknolog på et erhvervsakademi, kan disse erfaringer være anderledes på andre erhvervsskoler med den samme uddannelse, mens der inden for andre uddannelsesretninger på EUC Vest kan være andre erfaringer i forhold til at få eleverne til at videreuddanne sig. Også forhold på det lokale arbejdsmarked, de lokale uddannelsesmuligheder eller mangel på samme samt de unges præferencer i forhold til fremtidig bosætning kan spille en rolle.

Ledere, undervisere og elever/studerende – aktørerne – vil have forskellige perspektiver på problemstillingerne og forskelligartede interesser. I tolkningen har vi kontrasteret de tre "aktørers" udsagn om en række fælles problemstillinger. Trods begrænsninger i den kvalitative undersøgelses metodiske design mener vi, at den på en lang række felter danner grundlag for konklusioner og anbefalinger, der kan nyttiggøres for at få flere med en EUD til at gå i gang med en videregående uddannelse. Vores konklusioner og anbefalinger vil blive struktureret som følger:

Problemer/anbefalinger i forhold til:

- *Rekruttering til EUD* ved de unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse. Herunder ses på konkurrencen med de gymnasiale uddannelser og oplysningen angående erhvervsuddannelserne, så det sikres, at grundskoleeleverne tager det rette spor og flere uddannelsesmotiverede går i gang med en erhvervsuddannelse.
- *Erhvervsskolernes undervisningstilrettelæggelse.* Der ses på, i hvilken grad ting som niveaudeling, undervisningsdifferentiering, vejledning af uddannelsesmotiverede unge, orientering om mulighederne for at uddanne sig efter EUD, erhvervsakademiernes synlighed på erhvervsskolerne og andre tiltag påvirker EUD-elevernes ønsker og muligheder for at tage en videregående uddannelse.
- *Overgangene mellem EUD, arbejdsmarked og erhvervsakademiuddannelser.* Herunder ses på, hvilke personlige, undervisningsmæssige, logistiske og arbejdspladsmæssige barrierer de EUD-uddannede oplever for at tage en videregående uddannelse.

Faktaboks:

Erhvervsakademiuddannelser varer fra 1½ til 2½ år som **heltidsuddannelse**. Uddannelserne består af teori og praktik og skal udgøre selvstændigt afrundede uddannelsesforløb. Praktikken skal have en varighed af mindst tre måneder.⁸

Adgangskrav for de fire udvalgte erhvervsakademiuddannelser:

Serviceøkonom

En erhvervsuddannelse som gastronom, detailslagter, tjener, receptionist, bager og konditor, eventkoordinator, detailhandel med specialer, handelsuddannelse med specialer, kontoruddannelse med specialer eller en generel kontoruddannelse.

⁸ Undervisningsministeriet (den 31. marts 2008): Lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser.

Markedsføringsøkonom

En erhvervsuddannelse som detailhandel med specialer, handelsuddannelse med specialer, kontoruddannelse generel, kontoruddannelse med specialer, eventkoordinator (trin 2) eller finansuddannelsen (trin 2). Specifikke adgangskrav er engelsk C samt enten matematik B eller virksomhedsøkonomi B.

Bygningstekniker

En erhvervsuddannelse som murer (trin 2), anlægsstruktør, brolægger, bygningsstruktør, elektriker (bygningssystemer), snedker (med specialer), maskinsnedker (trin 2), teknisk designer, vvs-uddannelsen eller træfagernes byggeuddannelse.

Produktionsteknolog/driftsteknolog⁹

En af erhvervsuddannelserne som snedker (med specialer), maskinsnedker (trin 2), mekaniker (trin 2), flymekaniker, plastmager (trin 2), finmekaniker (med specialer), skibstekniker (trin 2), skibsmontør (trin 2), smedeuddannelsen (med specialer), cnc-tekniker (trin 2), skibsmekaniker (trin 2), støberitekniker (trin 2), teknisk designer, vindmølletekniker (med specialer), beslagsmed, køletekniker, metalsmed (med specialer), skorstensfejer (trin 2), cykel- og motorcykelmekaniker (med specialer), karrosseriuddannelsen, entreprenør- og landbrugsmaskinuddannelsen (med specialer), industriteknikeruddannelsen (med specialer) eller værktøjsuddannelsen (trin 2). Derudover kan personer med en anden relevant erhvervsuddannelse samt matematik C og engelsk C læse til driftsteknolog-offshore.

Reference: UddannelsesGuiden <http://www.ug.dk/>

⁹ De to uddannelser behandles under ét, da de har mange fællestræk, jf. www.ug.dk.

4 Barrierer og muligheder for EUD'ernes overgang, belyst ved registerbaseret analyse

I dette kapitel beskrives overgangen til videregående uddannelse blandt EUD-uddannede med udgangspunkt i registerdata. Vi ser nærmere på, hvor mange unge med en erhvervsfaglig uddannelse der påbegynder en kort videregående uddannelse på et erhvervsakademi eller anden videregående uddannelse (herunder professionsbacheloruddannelser). Det undersøges, hvad der karakteriserer dem, der vælger at gå i gang med en videregående uddannelse efter afsluttet EUD med hensyn til bl.a. uddannelsesretning, køn, alder, etnicitet, social baggrund, beskæftigelsesstatus, indkomst og bopælskommune. Populationen for analyserne er afgrænset til EUD-uddannede, som afsluttede deres uddannelse i årene 2001-2006 og deres overgang til videregående uddannelse inden for en femårig periode¹⁰.

4.1 Beskrivende analyser af overgangen fra EUD til videregående uddannelse

I perioden fra 2001 til 2006 er der i alt 186.335 personer, som afsluttede en erhvervsuddannelse, og de udgør populationen for analyserne i dette kapitel. Tabel 4.1 viser overgangen til videregående uddannelse inden for en femårig periode. Samlet set er der op mod 11% af de EUD-uddannede fra 2001-2006, som har påbegyndt en uddannelse fem år efter afsluttet EUD, og de fordeler sig mellem erhvervsakademiuddannelser, andre kortere videregående uddannelser, mellemlange og lange videregående uddannelser. Således påbegynder 2,6% af EUD-årgangene en kort videregående uddannelse på et erhvervsakademi, 5,4% en mellemlang videregående uddannelse, og 1,3% påbegynder en lang videregående uddannelse i løbet af fem år. For de kortere videregående uddannelser på erhvervsakademierne er det flest faglærte, som påbegynder tekniske uddannelser eller økonomiske/merkantile uddannelser.

¹⁰ I tilfælde med flere påbegyndte uddannelser medregnes kun den første.

Tabel 4.1 EUD-uddannede fra 2001-2006 fordelt efter uddannelsesstatus fem år efter afsluttet EUD

	Antal	Procent
Ikke videregående uddannelse	166.828	89,5
Påbegyndt videregående uddannelse	19.507	10,5
- Landbrugets lederuddannelse ¹	1.535	0,8
- KVVU-erhvervsakademiuddannelser	4.737	2,6
- <i>Bio- og laboratorieteknisk uddannelse</i>	801	0,4
- <i>Design</i>	305	0,2
- <i>It</i>	507	0,3
- <i>Sundhed</i>	256	0,1
- <i>Teknik</i>	1.656	0,9
- <i>Økonomiske/merkantile</i>	1.212	0,7
- Maritime KVVU	173	0,1
- Øvrige KVVU	632	0,3
- Mellemlang videregående uddannelse	10.028	5,4
- Lang videregående uddannelse	2.402	1,3
I alt (EUD-uddannede 2001-2006)	186.335	100,00

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

1 I uddannelsesregistret fra Danmarks Statistik er landbrugets lederuddannelser registreret med en forspaltekode for kortere videregående uddannelser. Der er imidlertid tale om EUD-lederuddannelser, hvorfor disse uddannelser efterfølgende kategoriseres som "ingen videregående uddannelse".

Overgangen til videregående uddannelser blandt faglærte kan ændre sig over tid, bl.a. som følge af de uddannelsesreformer, der er gennemført for fx EUD- og KVVU-uddannelser over perioden fra 2001-2009, hvor vi følger de seks EUD-årganges fortsatte vej i uddannelsessystemet. Tabel 4.2 viser således overgangsfrekvenserne til videregående uddannelser for de seks EUD-årgange enkeltvis. Her er det tydeligt, at andelen af faglærte, som fortsætter til en videregående uddannelse inden for fem år, ikke har ændret sig over tid. Der er for alle fire årgange ca. 10%, der påbegynder en videregående uddannelse, heraf 2,2-2,6% af de faglærte, som fortsætter på en erhvervsakademiuddannelse.

Tabel 4.2 Uddannelsesstatus efter fem år fordelt efter EUD-årgang

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Antal
Ingen videregående uddannelse	90,1	90,0	90,4	90,3	91,0	90,3	168.363
Videregående i alt	9,9	10,0	9,6	9,7	9,0	9,7	17.972
- KVVU-Erhvervsakademiudd.	2,6	2,6	2,7	2,4	2,2	2,7	4.737
- Andre KVVU (inkl. maritime udd.)	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	805
- MVU	5,6	5,6	5,1	5,7	5,1	5,1	10.028
- LVU	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	2.402
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	186.335

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Bem.: Kategorien "Ingen videreudd." er inkl. landbrugets lederuddannelser.

Der er stor forskel i motivationen for videreuddannelse blandt de faglærte ved afslutningen af EUD-forløbet (jf. afsnit 5.2.1). Langt de fleste har et ønske om at komme direkte ud på arbejdsmarkedet (jf. afsnit 5.3.7), hvilket også afspejler sig i, at kun omkring 20% af dem, der går videre i løbet af fem år, gør det samme år, som de har afsluttet deres erhvervsuddannelse. Næsten halvdelen af dem, der videreuddanner sig, venter 1-2 år, og op mod 30% starter først på uddannelsen efter 3-5 år på arbejdsmarkedet. Der er dermed stor forskel på, hvor lang tid der går fra afsluttet EUD til start på videregående uddannelser hos de omkring 17.400, som fortsætter i uddannelsessystemet (jf. tabel 4.3).

Tabel 4.3 EUD-uddannede fra 2001-2006 med påbegyndt videregående uddannelse fordelt på starttidspunkt for uddannelsen

	0>1 år	1>2 år	2>3 år	3>4 år	4>5 år	Antal i alt
Erhvervsakademiuddannelser	30,3	28,8	19,0	13,6	8,4	4.612
Øvrige KVV (inkl. maritime)	15,6	21,8	22,0	22,4	18,3	777
Mellemlang videregående udd.	17,9	29,2	22,0	18,8	12,2	9.746
Lang videregående udd.	29,5	22,0	20,5	16,7	11,3	2.325
Total	22,6	27,8	21,0	17,3	11,3	
	3.646	4.847	3.668	3.018	1.981	17.460

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Mulighederne og traditionerne for videreuddannelse efter EUD varierer mellem de forskellige EUD-retninger og -uddannelser. Tabel 4.4 viser overgangsfrekvensen til videregående uddannelser opdelt på 11 EUD-retninger¹¹, hvor der er stor variation. Blandt uddannede fra "Teknologi & Kommunikation" er overgangsfrekvensen højest, idet 7,4% starter på en erhvervsakademiuddannelse (KVV), og 6,2% påbegynder en mellemlang videregående uddannelse. Blandt de øvrige retninger er der betydelig forskel på overgangsfrekvenserne til henholdsvis kortere og mellemlange videregående uddannelser. Overgangsfrekvens til erhvervsakademiuddannelserne (KVV) ligger relativt højt (omkring 4%) blandt uddannede fra "Håndværk & Teknik", "Jord til Bord" og "Landbrug", mens overgangen til mellemlange uddannelser er mest udbredt blandt uddannede fra "Bygge & Anlæg", "Mekanik, Transport & Logistik" og "Sundhed, Omsorg & Pædagogik".

¹¹ EUD-årgangene i undersøgelsen er uddannet 2001-2006, hvor der var syv hovedindgange på uddannelserne, som derfor er udgangspunktet for undersøgelsen her. Der er dog lavet enkelte yderligere underopdelinger (landbrug, fiskeri samt Sundhed, Omsorg & Pædagogik) med relevans for analyserne af overgangen til videreuddannelser. Nedenfor er listet eksempler for de største uddannelsesretninger for hver kategori:

Merkantil: detail-, engros- og kontoruddannelser.

Bygge & Anlæg: murer, tømrer, maler, vvs.

Håndværk & Teknik: smed, maskinarbejder, industrioperatør.

Teknologi & Kommunikation: elektriker, it-supporter, teknisk designer.

Mekanik, Transport & Logistik: Automekaniker, chauffør, lager- og transportoperatør.

Jord til Bord: anlægsgartner, bager, slagter, kok, tjener, ernæringsassistent.

Service: frisør, modelsyer, skrædder, serviceassistent.

Sundhed, Omsorg & Pædagogik: tandklinikassistent, SOSU-hjælper, SOSU-assistent, pædagogisk grunduddannelse.

Landbrugsuddannelse: faglært landmand.

Fiskeriuddannelser: fisker, fiskeskipper.

Tabel 4.4 EUD-uddannede fra 2001-2006 fordelt efter uddannelsesstatus fem år efter

	Ingen videre-udd.	KVU, EAU	Andre KVU	MVU	LVU	Total
Merkantil	90,0	2,7	0,5	3,6	3,2	49.402
Bygge & Anlæg	90,2	1,4	0,4	7,6	0,4	22.477
Håndværk & Teknik	91,4	3,8	0,4	4,0	0,3	10.243
Teknologi & Kommunikation	84,7	7,4	0,5	6,2	1,2	17.400
Mekanik, Transport & Logistik	91,5	1,0	1,3	5,4	0,8	13.471
Jord til Bord	92,5	3,7	0,2	2,7	0,8	14.638
Service	91,7	3,2	0,3	4,1	0,7	4.829
Sundhed, Omsorg & Pædagogik	91,3	0,6	0,1	7,8	0,3	46.516
Landbrugsuddannelse	92,1	4,5	0,2	1,4	1,7	6.582
Fiskeriuddannelser	87,9	,	11,2	,	0,9	556
Erhverv i øvrigt	87,8	1,4	6,3	3,6	0,9	221
Total	90,4	2,5	0,4	5,4	1,3	186.335

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Bem.: For følgende kategorier gælder: "Ingen videreudd." er inkl. landbrugets lederuddannelser, og "Andre KVU" er inkl. maritime kortere videregående uddannelser.

4.1.1 Videreuddannelse på EAU og MVU

Der er som tidligere nævnt stor variation i muligheder og traditioner for videreuddannelse inden for de forskellige EUD-retninger (og -uddannelser). Dette betyder, at de faglærte, der fortsætter i uddannelsessystemet, kan foretage enten vertikale eller horisontale faglige bevægelser. Det vil sige følge de traditionelle faste spor for vertikal faglig mobilitet inden for "faget" som eksempelvis de tekniske installatøruddannelser eller horisontal faglig mobilitet, hvor videreuddannelsen understøtter et brancheskifte som eksempelvis læreruddannelsen. Derfor ser vi i de følgende afsnit nærmere på først de kortere videregående uddannelser på erhvervsakademierne og dernæst de mellemlange videregående uddannelser på bl.a. erhvervsakademier, men først og fremmest på professionshøjskoler.

Korte videregående uddannelser på erhvervsakademier

Blandt EUD-årgangene fra 2001-2006 var der i alt 4.035, som påbegyndte top 10 erhvervsakademiuddannelser, svarende til 85% af alle dem, som startede på en KVU-uddannelse på et erhvervsakademi, jf. Bilagsrapport, tabel 2.1 og tabel 2.5-2.21 med EUD-overgang på enkeltuddannelsesniveau til alle EAU-uddannelser. Nedenfor er listet top 10 for KVU-uddannelser på erhvervsakademierne (blandt EUD-uddannede 2001-2006) og de EUD-uddannelser, som flest studerende kom fra.

KVU-uddannelser	Antal EUD-uddannede	Største EUD-uddannelser
Installatør	1.093	Elektriker og vvs-rørsmed/montør
Markedsføringsøkonom	579	Merkantile uddannelser (detail, engros)
Produktionsteknolog	553	Maskinarbejder, smed, automekaniker
Jordbrugsteknolog	477	Landmand og gartner
Designsteknolog	301	Skrædder, modelsyer og merkantile udd. (detail, kontor)
Finansøkonom	250	Merkantile uddannelser (detail, kontor)
Procesteknolog	220	Mejerist, bager, kok og ernæringsassistent
It-/elektroniksteknolog	210	Elektriker, elektronikfagtekniker og it-supporter
Serviceøkonom	177	Kok, tjener og merkantile udd. (detail, kontor)
Multimediedesigner	175	Teknisk design og merkantile udd. (kontor)

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Tabel 4.5 viser fordelingen mellem EUD-retninger for top 10 KVU på erhvervsakademierne. Her bekræftes det billede – som også viser sig i de andre tabeller – nemlig at de faglærte på erhvervsakademierne i vid udstrækning samler sig i de faste og traditionelle uddannelsesspor med horisontal mobilitet; fx elektrikere og vvs'ere tager installatøruddannelserne, merkantilt uddannede fortsætter på markedsførings- eller finansøkonom, landmænd og gartnere søger jordbrugsteknolog, og maskinarbejdere, smede og automekanikere fortsætter på produktionssteknolog. Også overgangen til serviceøkonom fra kok eller tjener ses som horisontal mobilitet, idet uddannelsen typisk gennemføres med henblik på at blive selvstændig i restaurationsbranchen.

Tabel 4.5 EUD-uddannede fra 2001-2006 med start på top 10 kortere videregående uddannelser fordelt efter EUD-retning

	Merkantil	Bygge & Anlæg	Håndværk & Teknik	Teknologi & Kommunikation	Mekanik, Transport & Logistik	Service	Jord til Bord	Landbrugsuddannelse	Sundhed, Omsorg & Pædagogik	I alt
Installatør	0,2	19,6	4,2	75,7	0,3	,	,	,	,	1.093
Markedsføringsøkonom	88,1	1,2	0,9	1,2	2,1	0,9	2,4	1,7	1,4	579
Produktionsteknolog	0,7	12,5	57,9	14,6	13,2	,	0,7	0,2	0,2	553
Jordbrugsteknolog	2,7	,	0,2	0,2	0,8	,	41,7	54,3	,	477
Designsteknolog	49,8	0,7	1,3	2,0	0,7	43,2	,	,	2,3	301
Finansøkonom	89,6	2,0	0,4	2,0	0,4	0,8	1,2	2,0	1,6	250
Procesteknolog	0,5	0,5	0,5	3,2	0,9	0,5	90,9	,	3,2	220
It-/elektroniksteknolog	2,4	,	0,5	95,7	1,0	,	0,5	,	,	210
Serviceøkonom	48,0	0,6	0,6	0,6	,	,	42,9	1,7	5,6	177
Multimediedesigner	42,3	0,6	1,7	42,3	2,3	1,7	0,6	1,1	6,9	175
I alt	26,5	7,4	9,5	30,0	2,6	3,5	12,3	6,9	1,2	4.035

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Mellemlange videregående uddannelser

Blandt EUD-årgangene fra 2001-2006 var der i alt 8.916, som påbegyndte top 10 mellemlange videregående uddannelser, svarende til 89% af alle dem, som startede på en MVU-uddannelse inden for en femårig periode (jf. Bilagsrapport for tabel (2.2) med overgang til alle MVU-uddannelser). Nedenfor er listet top 10 for mellemlange videregående uddannelser (blandt EUD-uddannede 2001-2006) og de EUD-uddannelser, som flest studerende kom fra.

MVU-uddannelser	Antal EUD-uddannede	Største EUD-uddannelser
Pædagog, prof.bach.	3.216	PGU og SOSU
Bygningskonstruktørudd.	1.620	Tømrer, murer og teknisk design
Sygeplejerske, prof.bach.	1.445	SOSU og merkantile uddannelser
Maskinmester (prof.bach.)	852	Maritimt forberedelseskursus, elektriker, automekaniker
Folkeskolelærer, prof.bach.	680	Blandet fra alle fag
Socialrådgiver, prof.bach.	349	SOSU og merkantile uddannelser
Ergoterapeut, prof.bach.	202	SOSU-hjælper og SOSU-assistent
Maskin., diploming. prof.bach.	201	Maskinarbejder og automekaniker
Bygning, diploming. pro.bach.	196	Tømrer

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Tabel 4.6 viser fordelingen mellem EUD-retninger for top 10 MVU, og her (som i de tidligere tabeller) afspejles et mere spredt billede for uddannelsesmobiliteten på dette niveau.

Tabel 4.6 EUD-uddannede fra 2001-2006 med start på top 10 mellemlange videregående uddannelser fordelt efter EUD-retning

	Merkantil	Bygge & Anlæg	Håndværk & Teknik	Teknologi & Kommunikation	Mekanik, Transport & Logistik	Service	Jord til Bord	Landbrugs-uddannelse	Sundhed, Omsorg & Pædagogik	I alt
Pædagog, prof.bach.	21,3	3,9	0,9	2,7	1,7	3,0	4,7	0,9	60,7	3.216
Bygningskonstruktørudd.	2,2	83,6	2,0	10,6	0,5	0,2	0,3	0,6	,	1.620
Sygeplejerske, prof.bach.	14,7	0,3	0,2	1,1	0,8	2,0	1,9	0,6	78,1	1.445
Maskinmester (prof.bach.)	0,4	1,1	22,5	27,1	48,6	,	,	0,4	,	852
Folkeskolelærer, prof.bach.	53,5	5,4	1,6	6,6	2,8	4,9	6,8	2,2	16,2	680
Socialrådgiver, prof.bach.	42,4	1,7	0,6	1,4	1,4	2,9	2,6	2,0	45,0	349
Ergoterapeut, prof.bach.	27,2	0,5	,	3,0	0,5	5,0	3,5	0,5	59,9	202
Maskin, diploming. prof.bach.	0,5	6,0	39,3	25,4	23,9	,	1,0	3,5	0,5	201
Bygning, diploming. pro.bach.	4,1	64,3	4,6	18,9	4,1	0,5	1,5	1,5	0,5	196
I alt	17,0	18,7	4,0	9,1	6,4	2,0	2,8	0,9	38,9	8.916

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Der er (som ved KVU) en del uddannelsesspor med traditionel horisontal mobilitet; fx tømrer og murer som bygningskonstruktør, SOSU (og PGU) i omsorgsprofessionerne, elektriker og automekanikere som maskinmester samt maskinarbejdere, tømrer m.m. på diplomingeniør-

uddannelser. Men der er også en del, især fra de merkantile uddannelser, der bruger de mellemlange videregående uddannelser til at skifte branche og profession og dermed bevæger sig til nye karrierespor.

4.2 Karakteristik af EUD-uddannede med videregående uddannelse

I dette afsnit beskrives, hvad der karakteriserer de EUD-uddannede, der fortsætter i uddannelsessystemet og påbegynder en videregående uddannelse. Resultaterne er baseret på regressionsanalyser med en lang række oplysninger for EUD-årgangene 2001-2006. Der inddrages en række forklarende baggrundsfaktorer i modelanalyserne, som forventes at være betydningsfulde for EUD-uddannedes videre vej i uddannelsessystemet:

- Demografiske oplysninger: køn og etnicitet
- Sociale baggrundsfaktorer: familietype og socioøkonomisk baggrund (forældres uddannelse, indkomst, arbejdsmarkedsstatus) ved 15 år
- Oplysninger om EUD-forløb: uddannelsesbaggrund, uddannelsesretning og alder ved afslutning
- Arbejdsmarkedsoplysninger efter fuldført EUD: indkomst og beskæftigelsesstatus
- Geografiske oplysninger: bopælskommune med institutioner, som udbyder videregående uddannelser.

De forklarende variable om status efter fuldført EUD er alle målt i det foregående år. Analyserne er baseret på (diskrete) multinomiale logistiske regressionsmodeller, hvor betydningen af de inddragede faktorer belyses for henholdsvis dem, der påbegyndte en kortere videregående uddannelse, dem, der påbegyndte en mellemlang videregående uddannelse, og dem, der ikke påbegyndte en videregående uddannelse fem år efter afsluttet erhvervsuddannelse, jf. Bilagsrapport for modelestimer fra regressionsanalyserne, tabel 2.3 og 2.4.

Demografiske karakteristika – køn og etnicitet

Blandt de EUD-uddannede fra 2001-2006 er der 3%, der påbegynder en kort videregående uddannelse, og 5,4% påbegynder en mellemlang videregående uddannelse inden for fem år efter afsluttet EUD. Resultaterne for regressionsanalyserne for demografiske baggrundsfaktorer viser, at drengene har en højere sandsynlighed end pigerne for at påbegynde en KVVU relativt til ikke at uddanne sig (som er referencekategori for valgene), mens pigerne er mere tilbøjelige end drengene til at starte på en mellemlang videregående uddannelse efter den erhvervsfaglige uddannelse (relativt til ikke at uddanne sig). Det ser samtidig ud til, at unge med indvandrerbaggrund er mere tilbøjelige til at vælge en kort eller mellemlang videregående uddannelse (relativt til ikke at uddanne sig), når forhold som social baggrund, EUD-retning mv. holdes lige.

Social baggrund – flere EUD-uddannede med ”stærk” social baggrund går videre

De sociale baggrundsfaktorer har betydning for de faglærtes senere uddannelsesvalg. Flere EUD-uddannede med en ”stærk” social baggrund videreuddanner sig: EUD-uddannede opvokset i en kernefamilie, hvor forældrene har uddannet sig efter grundskolen og indkomsten er høj, er mere tilbøjelige til at fortsætte i uddannelsessystemet sammenlignet med faglærte med en svagere social baggrund.

Tidligere uddannelsesbaggrund – unge med gymnasial uddannelse fortsætter i højere grad

Blandt de EUD-uddannede fra 2001-2006 er der 20%, der har gennemført en gymnasial uddannelse forud for EUD-uddannelsen – heraf 13%, som har gennemført en hhx enten et- eller treårig. Resultaterne for regressionsanalyserne viser, at faglærte med en gymnasial uddannelse også er mere tilbøjelige til at fortsætte i uddannelsessystemet på enten en kort eller mellemlang videregående uddannelse (relativt til ikke at uddanne sig).

Karakteristika ved EUD – flest fra ”Teknologi & Kommunikation” videreuddanner sig

Resultaterne af regressionsanalyserne bekræfter i vid udstrækning det billede af forskellene mellem EUD-retningerne, vi så tidligere (jf. tabel 4.4). Der er flest, som går videre fra uddannelserne inden for ”Teknologi & Kommunikation” til både kortere og mellemlange videregående uddannelser, også når der tages højde for forskelle i demografiske, uddannelsesmæssige og sociale baggrundsforhold. Overgangen til kortere videregående uddannelser er ligeledes udbredt blandt faglærte fra uddannelser inden for ”Håndværk & Teknik”, ”Jord til Bord”, ”Service” og ”Landbrug & Fiskeri”, mens overgangen til mellemlange uddannelser er mest udbredt blandt uddannede fra ”Bygge & Anlæg”, ”Mekanik, Transport & Logistik” og ”Sundhed, Omsorg & Pædagogik”. Aldersspredningen blandt de EUD-uddannede er stor, idet 28% er over 30 år ved afslutningen af deres uddannelse. De faglærte, som er 16-25 år ved færdiggørelsen af EUD, er mest tilbøjelige til at videreuddanne sig, mens faglærte over 30 år ved afslutningen af uddannelsen er mindst tilbøjelige til at fortsætte i uddannelsessystemet.

Forløb efter fuldført EUD

Slutteligt er der gennemført analyser med forklarende variable for status 1-5 år efter afsluttet EUD (beskæftigelsesstatus, indkomst og bopælskommune). Resultaterne viser, at EUD-uddannede i de lavere indkomstgrupper er mere tilbøjelige til at starte på en videregående uddannelse efter den erhvervsfaglige uddannelse end EUD-uddannede i de højeste indkomstgrupper. At starte virksomhed ser ud til at stå i vejen for videreuddannelsesforløb, idet selvstændige har en lavere sandsynlighed for at starte på en kort eller mellemlang videregående uddannelse. En del faglærte optræder med beskæftigelsesstatus ’under uddannelse’, idet de efter EUD-forløbet fortsætter på en anden (studieforberedende) uddannelse, fx hf, enkeltfag og adgangskurser til ingeniøruddannelser, og denne gruppe er mere tilbøjelige til at starte på korte og især mellemlange videregående uddannelser (i forhold til ikke at uddanne sig).

Faglærte, hvis beskæftigelsesstatus året før er defineret som 'uden for arbejdsstyrken'¹², er mere tilbøjelige til at påbegynde en videregående uddannelse. Dette kan bl.a. skyldes, at flere videreuddanner sig som del af et revalideringsforløb, hvilket fremgik af de kvalitative studier på erhvervsakademier. Det ser samtidig ud til, at flere faglærte bosat i en kommune med institutioner, som udbyder videregående uddannelser, starter på en mellemlang videregående uddannelse.

¹² Beskæftigelsesstatus er baseret på variabelen PSTILL, som opgøres i uge 48 hvert år. Kategorien 'uden for arbejdsstyrken' dækker over personer midlertidig og permanent uden for arbejdsstyrken – fx personer med uddannelsesforanstaltninger, under aktivering, revalidering, øvrige uden for arbejdsstyrken, sygedagpenge, førtidspension.

5 Barrierer og muligheder for EUD'ernes overgang, be- lyst ved kvalitative studier på udvalgte erhvervsskoler og erhvervsakademier

Vi har som skrevet tidligere valgt at opdele analyserne af de kvalitative interview i fire dele. I de første tre dele fremlægges resultaterne af interviewene under de tre hovedoverskrifter: Rekruttering til EUD, Erhvervsskolernes undervisningstilrettelæggelse og Overgang mellem EUD, arbejdsmarked og erhvervsakademier. I den fjerde del samles op på de tre foregående afsnit gennem forskellige anbefalinger, der kunne være medvirkende til at øge andelen af personer med en erhvervsuddannelse, som tager en videregående uddannelse.

5.1 Rekruttering til EUD

I denne første del ser vi på indgangen til EUD og den rolle, optaget af EUD-elever spiller i forhold til målsætningen om en øget overgang fra EUD til erhvervsakademierne. Der fremkom i interviewene to hovedtemaer. For det første EUD's image og den konkurrence, der er med de gymnasiale uddannelser om optag af grundskoleårgangene, og den betydning dette har for elevoptaget. For det andet måden, hvorpå oplysning om uddannelsesmuligheder efter grundskolen er tilrettelagt og dens betydning for elevoptag på EUD og uddannelsesvalg sidenhen.

5.1.1 Konkurrencen med gymnasiale uddannelser

Et yderst fremtrædende tema i vores interview med specielt ledere, undervisere og elever på erhvervsskolerne, men til dels også med ledere på erhvervsakademierne, er den betydning, EUD's image og konkurrencen med de gymnasiale uddannelser spiller i forhold til elevoptaget.

Hierarkisering af uddannelserne

Et gennemgående tema i interviewene med lederne på erhvervsskolerne, men også på erhvervsakademierne, er den klare hierarkisering af uddannelserne i dag. Denne hierarkisering kommer både til udtryk i den måde, man tænker på og omtaler de forskellige uddannelser, men også den konkrete tildeling af midler pr. elev til de forskellige uddannelser i form af forskellige taxametertakster. Stx bliver samfundsmæssigt betragtet som den fineste vej at gå, mens EUD ligger i bunden. Oven i dette har EUD og erhvervsskolerne det image, at elever på erhvervsskoler generelt betragtes som mindre ressourcestærke end andre, hvilket de dog også er på en række områder, jf. Jensen & Larsen (2011). Det er en udbredt opfattelse, at mange grundskoleelever tænker, at kan man ikke komme ind på et gymnasium, kan man altid gå EUD-vejen. Så længe EUD er behæftet med et sådant image og samfundsmæssig placering i

uddannelseshierarkiet, er det svært at få flere ressourcestærke unge til at vælge en EUD ifølge både ledere, undervisere og elever/studerende på erhvervsuddannelserne.

Løsningen på den problemstilling omkring rekruttering til erhvervsuddannelserne handler ikke om, om vi organiserer det i UU, eller at skolerne selv har kontakten til grundskolen osv. Det er, at vi får ændret på uddannelseshierarkiet, at vi får talt erhvervsuddannelserne op på niveau med de andre. (Leder på en erhvervsskole)

I denne forbindelse rejses der af ledere på flere erhvervsskoler tvivl om, hvorvidt der sker den mest hensigtsmæssige udgiftsfordeling af de økonomiske ressourcer mellem uddannelsesinstitutionerne (taxametersystemet). Man mener på erhvervsskolerne, at fordelingerne af de økonomiske ressourcer spiller en afgørende rolle i forhold til fordelingen af unge på uddannelserne. En leder på en erhvervsskole eksemplificerer problemstillingen med følgende scenarie: Hvis uddannelsesinstitutionerne blev tilskyndet til at tænke mere helhedsorienteret mellem uddannelsesinstitutionerne i stedet for hovedsageligt at tænke på egne forhold, ville 1) hver institution få de elever, der er egnet hertil, 2) eleven få et bedre uddannelsesforløb og 3) det være en fordel for samfundet, der ikke skal betale til gymnasiale uddannelser, der ikke bliver brugt, fordi eleven ikke egnede sig til den form for studieforberegende uddannelse og derfor ikke gennemfører en videregående uddannelse – men måske dobbeltuddanner sig ved at starte på en EUD.

Lederne på erhvervsskolerne nævner hver især forskellige måder, hvorpå EUD og erhvervsskolerne kunne afhjælpe deres image og den tydelige hierarkisering. Flere steder ses de nye EUX-uddannelser eller andre former for højniveauinjer som et tiltag, der kan ændre på de nuværende opfattelser af erhvervsskolerne. Hvis skolerne gennem disse nye uddannelser kan promovere de kompetencer, som kan opnås på erhvervsskolen, og samtidig også formår at tiltrække elever med andre potentialer end de nuværende elever, kan dette være medvirkende til at ændre EUD's image i en mere positiv retning, hvor flere unge vil finde dem attraktive.

Samtidig påpeges det, at der burde være et større match mellem de forskellige uddannelser med bedre muligheder for overgang til videregående uddannelse. Som det er nu, og specielt som det har været førhen, kunne en EUD-uddannelse opfattes som en slags blindtarm, hvorfra man var låst i sin videre karriere. En EUD-uddannelse, der i stedet giver direkte muligheder for at tage videre uddannelse – uden først at skulle opgradere uddannelsen eller tage visse tillægsfag for at kunne læse videre – vil være mere ligeværdig med de gymnasiale uddannelser. Som det er nu, har eleverne mulighed for at tage fag på et højere niveau og dermed kvalificere sig til en videre uddannelse, mens elever, der ikke selv vælger en sådan opgradering af deres EUD-uddannelse, risikerer ikke at kunne tage den ønskede videregående uddannelse på fx et erhvervsakademi med deres EUD. En lang række EUD-uddannelser giver dog direkte adgang til videregående uddannelser, først og fremmest erhvervsakademiuddannelser, jf. www.ug.dk.

Problemstillingen angående EUD's image er et forhold, som er velkendt og påvist i tidligere undersøgelser, se fx Andersen (1997). Interviewene sammenholdt med tidligere under-

søgelse tyder derfor på et behov for at styrke erhvervsuddannelserne, så de fremstår med deres egen ret, hvor deres specifikke kompetencer og styrkesider videreudvikles. Der skal tænkes over måder, hvorpå EUD's image kan styrkes, så den ikke opfattes som et opsamlingssted for unge, der ikke kan komme ind andre steder, men i stedet som en uddannelsesvej, der giver erhvervsfaglige kompetencer til at klare specifikke typer af arbejde og erhvervsudøvelse på arbejdsmarkedet eller til at tage målrettede videregående uddannelser.

Karrierevalg efter grundskolen

Ud over de imagemæssige forskelle mellem EUD og de gymnasiale uddannelser tyder interviewene på, at strukturen på uddannelserne og de valg, der skal tages undervejs, også betyder noget for valget af uddannelsesvej efter grundskolen. Som en leder på en af erhvervsskolerne påpeger, kan det virke lidt paradoksalt, at det netop er de elever, der er mindst uddannelsesmæssigt motiverede og ofte har de svageste valgkompetencer, der tidligst i ungdomslivet skal tage de største beslutninger med hensyn til deres voksenliv. Vælges EUD-vejen, skal man således meget tidligt tage en beslutning om en specifik uddannelse – om man vil være tømrer, smed, maler mv. Elever på gymnasierne kan udskyde det specifikke uddannelsesvalg til meget senere. Dette medvirker ifølge flere erhvervsskoleledere til, at mange vælger en gymnasial uddannelse – så har de ikke valgt så meget fra. Som et eksempel fortæller en erhvervsskoleleder, at mange, der tidligere valgte EUD, nu vælger en gymnasial handelsuddannelse (hxx) på handelsskolen for at undgå dette valg.

Sikkerhed for uddannelse

Det er ydermere et stort problem for erhvervsuddannelserne, at eleverne oplever, at de ikke på forhånd er sikret, at de får en uddannelse i sidste ende, ifølge erhvervsskolerne. Hvis eleven ikke kan finde en praktikplads, kan denne ikke færdiggøre sin uddannelse, medmindre der er mulighed for skolepraktik inden for den valgte uddannelsesretning. Og det er der ikke nødvendigvis, idet uddannelsesgarantien, se www.ug.dk, betyder, at en elev alene har garanti for at kunne gennemføre en af de uddannelser, der er i den indgang, eleven er begyndt på, og dermed ikke med sikkerhed, den eleven er startet på. Dermed kan en gymnasial uddannelse fremstå som et mere sikkert valg, og EUD'en bliver sværere at "sælge". Eleverne giver udtryk for, at større sikkerhed for praktik inden for den valgte eller beslægtede uddannelse ville øge, ikke blot chancen for, at eleverne gennemfører, men også skolernes tiltrækningskraft og uddannelsernes popularitet.

5.1.2 Oplysning og vejledning om EUD

Med ansvaret for oplysning om uddannelsesmuligheder efter grundskolen overført til Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) har erhvervsskolerne ikke selv den direkte kontakt til grundskoleeleverne ved oplysning om EUD-uddannelserne og erhvervsskolernes tilbud. Det opleves af nogle ledere og undervisere på erhvervsskolerne, som om UU mest koncentrerer sig om og har viden om gymnasiet, mens der oplyses mindre om EUD og mulighederne herfra. En vurdering, som bl.a. underbygges af Espersen, Eiberg & Andersen (2011). Se også Jensen m.fl. (2009). Specielt i nogle områder af landet, hvor mange grundskoleelever går videre i

gymnasiet, opleves vejledningen om EUD som mangelfuld. Det nævnes af flere erhvervsskoleledere, at UU måske også har en vanskelig opgave, da der findes så utroligt mange uddannelsesretninger under EUD, og disse har ændret sig flere gange i løbet af de seneste år. Dermed kan det være meget svært at have overblik over uddannelserne på erhvervsskolerne. Der er de gymnasiale uddannelser mere enkle. På en erhvervsskole har man fået en UU-vejleder til at være på skolen tre timer om ugen. Dermed får denne vejleder tæt kendskab til tiltag på skolen og uddannelserne og kan efterfølgende sparre med sine andre UU-kolleger om dette. Herved afhjælpes UU-vejledernes behov for viden om EUD, jf. her også Jensen m.fl. (2009). I tillæg til oplysningen fra UU gør flere erhvervsskoler selv noget for at promovere EUD-uddannelsen fx i form af brobygningstilbud fra folkeskolen, plancher, oplysningsaftener eller deltagelse i uddannelsesmesser.

Det kan således på baggrund af interviewene konkluderes, at oplysning og vejledning om erhvervsuddannelserne ikke ser ud til at blive prioriteret højt nok. Dette kan være et problem for de grundskoleelever, der ikke umiddelbart havde tænkt sig at gå EUD-vejen. Der er behov for, at de får mere information om og bliver opmærksomme på de muligheder, der er for dem i EUD. Dette peger på behovet for et bedre samarbejde mellem erhvervsskolerne og UU allerede i grundskolen, hvor eleverne vælger uddannelse, så eleverne allerede her er opmærksomme på deres muligheder med EUD. Det er et problem, hvis folkeskoleeleverne måske slet ikke opdager attraktiviteten ved en erhvervsuddannelse i dag, fordi de ikke er blevet oplyst herom.

5.2 Erhvervsskolernes undervisningstilrettelæggelse

At øge overgangen fra grundskolen til EUD-uddannelserne vurderes således på erhvervsskolerne som afgørende for, hvor stor en andel af EUD'erne der kan forventes at tage en videregående uddannelse. Selve forløbet på erhvervsskolen og tilrettelæggelsen af EUD spiller naturligvis også en afgørende rolle for, hvor mange af eleverne der tager en videregående uddannelse efter deres EUD. I de følgende afsnit ses på elevsammensætningen på EUD og dens betydning for at få flere med en EUD-baggrund til at tage en videregående uddannelse. Derudover ses på tilrettelæggelsen og betydningen af undervisningsforløbene og faglige niveaufordelinger på EUD.

5.2.1 Elevsammensætningen på EUD

Eleverne på erhvervsskolerne er en sammensat gruppe med forskellige potentialer for læring, kompetencer og forestillinger om uddannelse og arbejde, jf. også Jensen & Larsen (2011). På flere erhvervsskoler vurderes det, at der ikke er så stort et potentiale for, at mange flere fra EUD tager en videregående uddannelse inden for den nuværende gruppe af elever:

Halvdelen af de elever, som jeg nævnte (refererer til to specifikke uddannelser). Hvis vi bare får dem igennem en erhvervsuddannelse, så har vi virkelig, så har vi virkelig præsteret, hvor vi tænker: "Det her, det er helt fantastisk!" ... Der er måske én i snit på et hold, og et hold er mellem 20 og 25 elever, og der er måske én i snit

på et hold, som siger: "Det kunne egentlig være spændende nok at gå i gang med en videregående uddannelse". Det er, hvad vi kan svinge os på til. (Leder på en erhvervsskole)

Det der ambitiøse mål, omkring de 95%, det tror jeg ikke, der er nogen mere, som sidder med fingrene i kagedåsen, der tror på er en mulighed. Det betyder ikke, at vi ikke skal arbejde på at få flere unge uddannet, men det er et uopnåeligt mål. (Leder på en erhvervsskole)

Ifølge flere ledere og undervisere kan eleverne sammenfattende deles i tre grupper:

- A De elever, for hvem det hovedsageligt gælder om, at de ikke falder fra EUD'en, men gennemfører den.
- B De elever, der må forventes at have udnyttet deres uddannelsesmæssige potentiale ved at tage en EUD, og som ikke i øjeblikket er motiveret til at tage en videregående uddannelse.
- C De "stærkere" elever, for hvem der er et stort potentiale for videregående uddannelse umiddelbart efter EUD eller senere.

I den første gruppe af elever findes personer, som ikke blot er udfordret på deres boglige kompetencer, men også ofte på deres sociale og personlige kompetencer. Således nævnes det på flere af erhvervsskolerne, at nogle af de optagne elever faglig set er på et niveau, der svarer til grundskolens 3.-4. klasse. Man kan således overveje, om disse elever skulle have været vurderet som ikke-uddannelsesparate¹³ af UU og have haft tilbud fra kommunens side, som kunne "klæde dem på". Nogle steder anvendes støtteordninger som psykolog eller socialrådgiver på erhvervsskolen i høj grad for at få disse elever igennem og hjælpe dem undervejs. Specielt de mere tekniske fag ser ud til at være ramt i forhold til meget belastede elever. I den anden gruppe findes elever, der måske har noget svage boglige kompetencer, men med læringspotentialer, mens den tredje gruppe omfatter elever med et stort – måske – udnyttet læringspotentiale. Elever, der måske som udgangspunkt mest er praktisk anlagte, men som i en kombination mellem praktiske og mere boglige fag kan blive udfordret til at øge deres potentialer.

Interviewene med elever på erhvervsskolerne og studerende på erhvervsakademierne viser imidlertid også tydeligt, at det ikke i bestræbelserne på at få flere med en EUD-uddannelse til at tage en videregående uddannelse skal overses, at langt hovedparten af EUD-eleverne mest er interesserede i at færdiggøre deres erhvervsuddannelse og komme ud på arbejdsmarkedet. De tænker ikke som de fleste elever på de gymnasiale uddannelser på at uddanne sig mange år frem i tiden. Overvejelserne om en eventuel videre uddannelse kommer i dag for mange først derefter – eventuelt efter et par år på arbejdsmarkedet:

¹³ Se Undervisningsministeriet (den 21. juni 2010): Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse mv.: Undervisningsministeriet (2010): Klar, parat, uddannelse – inspiration om uddannelsesparathed; Epinion, pluss leadership og Cefu (2011).

Det var også derfor, jeg tog smed. Jeg var skoletræt, og jeg tog det faktisk som en nem løsning, for hvis jeg havde tænkt på denne her uddannelse nu, for 10 år siden, så var jeg aldrig kommet igennem det, for jeg havde ikke ambitionsniveauet til det. Jeg havde brug for at vokse lidt og falde lidt til ro. (Studerende på et erhvervsakademi)

I tillæg til tiltag over for de nuværende elever på EUD bliver det på de fleste af erhvervsskolerne set som afgørende, at der "overføres" nogle af de elever, som i øjeblikket vælger en gymnasial uddannelse, til EUD, så elevmassen på EUD generelt bliver løftet. Igen både til gode for erhvervsskolerne, men også for eleverne selv, da det alligevel ikke er alle på gymnasiet, der er bedst placeret dér, ifølge erhvervsskolelederne. Flere ville egentlig passe bedre på EUD, men de ønsker det måske ikke umiddelbart selv på grund af EUD's image og er måske heller ikke blevet oplyst så meget om det. På en erhvervsskole bemærkes det således, at de har utroligt mange elever, som tidligere har taget en gymnasial uddannelse, men med et karaktergennemsnit, der var så lavt, at det ikke giver mange muligheder for videregående uddannelse. De tager derfor en EUD-uddannelse også. Ved en tilførsel af flere elever med mere boglige kompetencer, som samtidig er motiverede for den praktiske tilgang til læring, som kendetegner en EUD, kan det løfte læringsmiljøet for alle på erhvervsskolerne.

Alt i alt tyder interviewene således på, at selvom de fleste unge på erhvervsskolerne har mindre stærke boglige kompetencer, så besidder de betydelige læringspotentialer. Kommer de ind i det rette læringsmiljø, viser det sig, at mange bliver mere motiverede for uddannelse med lyst til også mere teoretiske fag, som de praktiske udfordringer motiverer dem til at forstå. Og specielt blandt elever i den sidste gruppe er der et potentiale for at øge andelen, som siden tager en videregående uddannelse. Elever, der måske som udgangspunkt læringsmæssigt mest er praktisk anlagte, men som i en kombination mellem praktiske og mere boglige fag kan blive udfordret til at udvikle deres potentialer. Der findes således elever på erhvervsskolerne med potentiale for efterfølgende videregående uddannelse, hvis der sættes ind med de rette tiltag. Med ønsket om at øge andelen af unge med en videregående uddannelse skal det imidlertid ikke glemmes, at det for mange unge først og fremmest er et mål og en succes at få en EUD – noget, de har arbejdet frem mod i op til 4½ år. Denne succes skal således ikke tages fra dem og negligeres med en ensidig fokus på at øge andelen, der tager en videregående uddannelse.

5.2.2 Kompetenceafklaring

Erhvervsskolerne skal foretage en kompetencevurdering af eleverne i forbindelse med deres skolestart. De fleste steder foretages den i de første to uger af grundforløbet – hvilket den formelt set også skal. På en enkelt erhvervsskole med merkantile uddannelser har de gode erfaringer med at lade studievejleder mødes og samtale med eleven inden selve skolestarten og derved foretage størstedelen af kompetenceafklaringen før uddannelsen påbegyndes. Erhvervsskolen oplever derved, at de undgår megen omroking efter eleverne er startet. Man foretager stadig vurderinger af om eleverne er havnet på det rette niveau efter skolestart,

men erfaringen er, at det er de i de langt fleste tilfælde. I tillæg oplever eleverne i mindre grad, at deres kompetencer eller mangel på samme bliver udstillet i forløbet.

5.2.3 Grundforløb og hovedforløb

Efter de første to ugers kompetenceafklaring påbegyndes selve grundforløbet, som tilbydes i forskellige "grundforløbspakker" tilrettelagt med udgangspunkt i, at elevernes forudsætninger for læring er forskellige. Grundforløbet på de tekniske uddannelser er typisk af relativ kort varighed, fx på ca. 20 uger. Andre er af længere varighed. Det er således på flere erhvervsskoler muligt at forlænge grundforløbet for de elever, der har brug for ekstra tid for at komme igennem. Flere steder er der også mulighed for en art fast-track linje – grundforløbspakker for stærke elever, jf. EVA (2011), hvis man har kompetencer på forhånd, der kan få en hurtigere videre i hovedforløbet. Hovedforløbet på de tekniske uddannelser har typisk en varighed på mellem 3 og 3½ år, men kan vare fra 1 år og op til 5 år. Hovedforløbet består af praktik opbrudt af perioder med undervisning på erhvervsskolen. På de merkantile uddannelser består grundforløbet af to års skolegang, mens hovedforløbet også typisk er på to år.

Højniveaufag

På alle erhvervsskolerne har eleverne mulighed for at tage fag på forskellige niveauer. Nogle steder deles klasserne efter niveau, andre steder sker niveaudelingen i klassen.

Det grundniveau, der tilbydes, er ikke altid højt nok til at kvalificere til en videregående uddannelse, men der kan vælges højere niveauer, så en sådan kvalificering er opnået efter endt EUD. For eksempel kræver uddannelsen som markedsføringsøkonom, at eleverne ud over deres specifikke EUD-uddannelse har engelsk på niveau C samt enten matematik B eller virksomhedsøkonomi på niveau B.

Der gives på erhvervsskolerne udtryk for, at det er vigtigt, at man ved at tage et højere niveau i fagene har mulighed for at kvalificere sig direkte til en erhvervsakademiuddannelse efter EUD. Valget af niveau sker generelt i samarbejde og dialog med en kontaktlærer eller underviser. Der ser ikke ud til at være officielle politikker angående tilvalg af højniveaufag, men skolerne giver udtryk for, at kontaktlæreren eller andre undervisere generelt forsøger at få de elever, der har evnerne, til at tage et højere niveau.

Flere elever på både de tekniske og merkantile uddannelser nævner imidlertid, at der ikke er udfordringer nok på uddannelsen. Det er for let at komme igennem for nogen. Og hvis man ikke bliver udfordret, mister man motivationen. Eleverne efterlyser således viden om og tilskyndelse fra skolens side i forhold til at tage fag på højniveau.

Jeg ville også gerne have noget udfordring, så man ikke ved, at man bare sidder syv timer og laver navneord, eller laver et eller andet, hvor man egentlig godt kender til det, for så bliver man sgu træt, og så ved man som sagt, at jeg ikke kommer i morgen, fordi så skal vi sidde og lave det igen. (Elev på en erhvervsskole)

Enkelte ledere nævner også, at elever, der bliver udfordret i uddannelsen fx til at tage et højere niveau, end de oprindeligt havde planlagt, bliver mere motiverede for uddannelsen.

Højniveaulinjer

På enkelte erhvervsskoler har de ud over at tilbyde forskellige niveauer af fag også direkte højniveaulinjer eller udbyder EUX. Elever på disse linjer får alle fag på et højt niveau. Erhvervsskoler med EUX eller andre former for højniveaulinjer forventer sig gerne meget af dem og den elevgruppe, som de kan tiltrække herigennem. Steder, hvor det er gennemført, mener at kunne se, at det tiltrækker en anden form for elever. Nogle, der måske ellers ville have valgt gymnasiet. EUX bliver dermed på erhvervsskolerne set som en succes og noget, der også kan gavne deres renommé på længere sigt.

Vi kører seks hold her på skolen nu. Det har det [været en succes], og det har det gjort, fordi vi har fulgt op på det. Vi har haft introduktionsmøder, og vi har netop siddet og fortalt om de her muligheder, der er for videreuddannelse, og forældrene er med, og de har spurgt ind til, hvad mulighederne de var. (Leder på en erhvervsskole)

Derudover påpeges det af nogle undervisere på erhvervsskolerne, at de mere stærke elever, der går på højniveaulinjer som EUX, er med til at skabe en anden kultur på skolerne. De skaber en anden ro på skolen og giver samtidig underviserne en målestok at holde eleverne op imod. Underviserne ser, at man godt kan stille krav til alle elever om en bestemt opførsel og medvirken i timerne. Hvis underviserne kun har mindre motiverede elever, kan de godt glemme, hvilke krav der reelt set kan stilles.

Der gives fra ledere og undervisere udtryk for, at opdelingen af elever efter niveau ikke er et problem i forhold til udgrænsning eller "mobning" af elever. Eleverne ved allerede godt, hvilken gruppe de hører til. De bogligt svage elever mister heller ikke noget ved at blive udskilt fra de stærkere. I stedet oplever de, at de nu ikke længere er "de dumme" i klassen, men at andre er på niveau med dem selv. Hvis der findes mange andre elever med ADHD, eller som er ordblinde, er det jo ikke noget specielt og stemplende længere.

Dog påpeger flere skoleledere, at det er vigtigt, at man ikke blot tænker begrebet "stærke" elever på én måde, men i stedet er opmærksom på deres andre kompetencer og evner fx at slå på deres kreativitet. De elever, der måske ikke er så bogligt stærke, skal i stedet opleve, at de kan andre ting og fx i stedet er gode med deres hænder eller kan tænke kreativt. Det påpeges, at differentierede og tilpassede uddannelsesforløb er vigtige.

Man er jo altid kun dårlig sammenlignet med andre. Man er jo aldrig bare absolut dårlig. (Underviser på en erhvervsskole)

I virkeligheden kan vi sige, at vi har vores uddannelse i fire til fem forskellige størrelser, samtidig med at vi også har dem i lidt forskellige farver. Så når man skal ud og købe sig en trøje, så vælger man selvfølgelig den trøje, der passer en, og det er så det faglige niveau, siger vi. Der får du en trøje, der passer dig. Derudover så har du mulighed for at tone den i en bestemt retning: Skal den være mere detailorienteret eller mere kontor- og sagsbehandlerorienteret? Så vælger du altså farve efter, hvilket personligt ønske du har til din uddannelse. (Leder på en erhvervsskole)

Interviewene tyder dermed på, at det er vigtigt, at erhvervsskolerne, hvis de har mulighed for det, sammensætter deres tilbud så differentieret som muligt. Skoler, der er store nok og har et stort nok elevgrundlag, skal udbyde forløb, der passer til enhver smag og ethvert potentielle. Eleverne skal have mulighed for at vælge nok forskellige retninger for deres uddannelse og flere forskellige faglige niveauer. Et bredt udbud og en bred pædagogisk tilgang er grundlaget for, at så mange elever som muligt kan deltage i et livslangt læringsforløb.

Man skal dog være opmærksom på, at de oplevelser, ledere og undervisere har i forhold til opdelingen af elever, og om de elever, der ikke modtager undervisning på højniveau, føler sig udgrænset, ikke nødvendigvis er i fuld overensstemmelse med elevernes oplevelser.

5.2.4 Uddannelsesordninger

På en af de udvalgte erhvervsskoler påpeges det, at udformningen af uddannelsesordningerne ikke altid sker på et grundlag, der for erhvervsskolerne skaber de mest hensigtsmæssige muligheder for at tilrettelægge undervisningen. Regler og bekendtgørelser udarbejdes på ministerielt niveau i samarbejde med organisationer og brancher. Uddannelsesordninger udarbejdes i faglige udvalg bestående af arbejdsgiver og arbejdstager inden for branchen, se <http://fagligeudvalg.dk>. Dermed bestemmer de både indhold og de imagemæssige implikationer. Der opleves dog at være en manglende forbindelse mellem det ministerielle niveau og praksisniveauet. Der er fx sket utroligt mange ændringer på nogle af uddannelserne inden for de sidste par år. Og der opleves at være ringe forståelse for skolernes, undervisernes og elevernes reelle muligheder fra fagudvalgenes side. Man ved ikke, hvordan tingene fungerer i praksis. Der er ikke længere en skolerepræsentant i fagudvalgene, og det mangler meget. Derudover kommer repræsentanterne i fagudvalgene fra store virksomheder, mens de små virksomheder, der ofte er aftagere af eleverne i praktik, ikke bliver hørt. Og deres virkelighed og behov er ikke nødvendigvis de samme som i de store virksomheder. På erhvervsskolen opleves der derfor at være behov for, at repræsentanter for deres virkelighed medtages, når uddannelserne tilrettelægges. Som det ser ud nu, menes det på erhvervsskolen, at de ikke kan strikke de bedste uddannelser sammen. Man mener på erhvervsskolen, at undervisningen ikke altid bliver tilrettelagt mest hensigtsmæssigt i forhold til den virkelighed, eleverne møder i praktikken og på arbejdspladserne. Og virksomhederne melder tilbage til erhvervsskolen, at de føler, at eleverne ikke har den nødvendige viden i forhold til det arbejde, virksomhederne skal bruge eleverne til. Dette kan betyde, at eleven ikke gennemfører sin EUD-uddannelse, men falder fra i praktikken. Ydermere får eleverne så måske ikke det bedste udbytte af deres uddannelse og er dermed ikke gearret til den virkelighed, de møder efter opholdet på skolen. Elever, der oplever ikke at få et godt udbytte af deres uddannelse, er sandsynligvis mindre tilbøjelige til at vende tilbage til uddannelsessystemet og tage en videregående uddannelse.

5.2.5 Praktik

Erhvervsskolerne synes, det kan være svært at finde nok praktikpladser til alle, hvilket gør, at forholdsvis mange springer fra og ikke gør deres EUD færdig. Dette påvirker naturligvis an-

delen af elever, der får en EUD-uddannelse, men også på længere sigt andelen, der kan tage en videregående uddannelse efter EUD. På en erhvervsskole har man oplevet, at tilbuddet om højniveaufag og højniveaulinjer har lettet elevernes muligheder for at finde praktikpladser.

Det er generelt eleverne selv, der skal finde praktikpladsen. Lykkes det ikke, har skolerne forskellige former for hjælpemuligheder og er i dag forpligtet til at være eleverne behjælpelige med at finde praktikplads.

Erhvervsskolerne tænker generelt ikke praktikken og virksomhederne ind i relation til elevernes eventuelle videre uddannelse. De oplever, at virksomhederne interesserer sig for eleverne i forhold til løsningen af specifikke arbejdsopgaver. Derudover er virksomhederne ikke nødvendigvis umiddelbart interesserede i, at de elever, de har i praktik, efter afsluttet EUD går direkte til en videregående uddannelse. På den måde "mister" de jo en medarbejder. Enkelte erhvervsskoler peger på, at man godt kunne tænke i at vejlede eleverne i forhold til at finde praktikpladser, der kan være direkte "anvendelige" i elevernes videre uddannelse. Hvis en elev på hg fx ytrer ønske om måske sidenhen at tage en markedsføringsøkonomuddannelse, kunne man således tænke i at finde en praktikplads, hvor eleven vil skulle gøre brug af engelskkundskaber eller få erfaring med erhvervsøkonomi. På flere erhvervsakademier nævnes praktik/lærepladserne dog som en oplagt mulighed for at få flere EUD-elever til at tage en videre uddannelse. Hvis man oplyser lærepladserne om mulighederne for videre uddannelse, kan de være med til at motivere eleverne. Et bedre samarbejde med virksomhederne vil også kunne give eleverne et større indblik i, hvilken type arbejde de ville kunne bestride med en videregående uddannelse. Det foreslås af studerende på et erhvervsakademi, at man eventuelt kunne belønne virksomheder, som opfordrer og hjælper deres ansatte til at læse videre.

5.3 Overgangene mellem EUD, arbejdsmarked og erhvervsakademiuuddannelser

5.3.1 Målsætning for andel, der skal tage en videregående uddannelse

De fleste af erhvervsskolerne har ikke formuleret bestemte målsætninger i forhold til at få en vis andel af deres elever til at tage en videregående uddannelse. Det handler først og fremmest om at få dem igennem. De steder, hvor man har tænkt over dette, har det hovedsageligt været tilbud om højniveaufag eller direkte højniveaulinjer, som fx EUX, der har været benyttet for at få flere af deres elever til at gå videre med en videregående uddannelse.

Som tidligere skrevet mener flere erhvervsskoleledere, at den brede vifte af elever ikke nødvendigvis har potentialet for at tage en videregående uddannelse. Men man ser selvfølgelig gerne, at de elever, der har potentialet, går videre – eller at der tiltrækkes nye elever med sådanne potentialer.

I bestræbelserne på at få flere til at tage en videregående uddannelse på baggrund af deres EUD understreges det fra erhvervsskolernes side, at det er vigtigt, at eleverne har en positiv oplevelse af deres EUD-forløb, at der er et engagement fra lærernes side og et godt socialt miljø, så eleverne kan se sig selv læse videre. Elever med dårlige erfaringer – på den ene eller

anden måde – fra deres EUD-tid får man ikke til at gå videre i uddannelsessystemet. Det er derfor vigtigt, at man ikke blot tænker på erhvervsakademiernes udformning eller i overgangen mellem skole og akademi, hvis man ønsker, at flere tager en videre uddannelse. Tidligere oplevelser, erfaringer og forløb på EUD spiller en central rolle.

Som et eksempel kan nævnes en erhvervsskole, hvor enkelte elever på hver årgang får mulighed for at komme på en tur til en samarbejdsskole i udlandet. De elever, der kommer med på denne tur – og som er tilfældigt udvalgt gennem lodtrækning – klarer sig ofte bedre efterfølgende. På erhvervsskolen har man oplevet, at sådanne succesoplevelser og specielle erfaringer kan give blod på tanden.

5.3.2 Oplysning om videre uddannelse

Erhvervsskolerne oplyser, at alle elever bliver orienteret om mulighederne for videre uddannelse på den ene eller anden måde. Nogle steder er der samlede oplæg til klasserne om deres muligheder for videre uddannelse, nogle steder kommer studerende fra erhvervsakademierne ud, eller der er ophængt opslag og plancher på skolen. Der ser imidlertid ikke ud til at være en generel politik angående oplysningstilrettelæggelsen fra erhvervsskolernes side, og eleverne finder ikke altid oplysningerne relevante og ”opdager” det i mange tilfælde derfor ikke. Mange af EUD-eleverne giver bl.a. derfor udtryk for, at de ikke får oplysninger om mulighederne for videre uddannelse. Nogle kunne godt tænke sig disse oplysninger, mens andre ikke mener, at det er relevant for dem. Af dem, der godt kan huske, at de har fået oplysninger, mener mange, at oplysninger og vejledning skulle være mere personorienteret. De har svært ved at omsætte generelle oplysninger om uddannelsesmuligheder til deres egen specifikke situation og oplever, at de ikke bliver vejledt grundigt nok. Elever, der oplever at have fået en mere personorienteret vejledning med udgangspunkt i deres ønsker, evner og muligheder, er glade for det.

Et erhvervsakademi sender informationssedler om deres uddannelser ud til elever på hh. Fokus på oplysning om uddannelsen er rettet mod gymnasie- og EUD-elever. Erhvervsakademierne har ikke umiddelbart overvejet at rette oplysningerne mod grundskoleeleverne, men vurderer, at dette kunne være en metode, hvormed man kunne få flere grundskoleelever til at vælge en EUD, hvis de er opmærksomme på de senere muligheder for en videre uddannelse.

Både enkelte EUD-elever og studerende på erhvervsakademierne synes, oplysningerne om videre uddannelse er eller har været svære selv at finde. For eksempel er det svært på nettet at tage udgangspunkt i den EUD-uddannelse, man har, og så finde ud af, hvad man kan tage af videregående uddannelse med den. Man må i stedet gå ”ovenfra”. For eksempel er det svært at se, hvis man tager udgangspunkt i en kokkeuddannelse, at man kan blive serviceøkonom med den. Man må ind på oplysninger om serviceøkonomi for at se, at en kokkeuddannelse kvalificerer hertil. De studerende på erhvervsakademierne har fået deres information om den videregående uddannelse fra forskellige kilder. Flere oplyser, at de er blevet inspireret af andre i deres omgangskreds, herunder kollegaer, nogle har selv fundet oplysninger på nettet, andre er gået til en studievejleder, og en enkelt er blevet inspireret af et indslag på tv.

Interviewene tyder således på, at det alt i alt er yderst vigtigt, at der er oplysning på mange platforme: på skolen, på nettet, uddannelseskaravaner, brobygning. Eleverne skal ha-

ve informationer fra både interne og eksterne kilder. Eleverne skal ikke have en videre uddannelse tvunget ned i halsen, men det er afgørende, at de har fået så megen information om det undervejs, så skulle de senere få lyst til at læse videre, så ved de, hvad deres muligheder er – og hvor de kan skaffe videre information. Synlighed af mulighederne for at læse videre med en EUD er essentiel.

5.3.3 Salg af videre uddannelse og elevtyper på EUD

Man er på erhvervsskoler og erhvervsakademier opmærksomme på den type af elever, man har. Hvor elever på stx og andre gymnasiale uddannelser måske er mere procesorienterede og ikke nødvendigvis tænker på slutproduktet eller deres fremtidige arbejde, mens de studerer, er eleverne på EUD mere resultatorienterede og tager uddannelsen med henblik på deres fremtidige arbejde, jf. også Jensen & Larsen (2010). De tager uddannelsen for at blive noget bestemt og ser mere sig selv i en bestemt rolle/arbejde. Allerede ved valget af EUD-linje kan man på enkelte erhvervsskoler se betydningen af, hvordan det efterfølgende arbejde "sælges" eller eksponeres. For eksempel opleves det inden for det tekniske område, at der er en tiltrækning til bestemte typer fag som tømrere, elektrikere eller kokke, da disse faggrupper ofte deltager i tv-programmer og derfor fremstår genkendelige og trendy. Det trækker elever ind i modsætning til fx et gammelt fag som smedefaget, der ikke eksponeres og derfor bliver glemt. I lighed hermed påpeges vigtigheden af, at eleverne på EUD bliver gjort opmærksomme på, at undervisningen på erhvervsakademierne i en vis grad er praksisnær. Elever og studerende ønsker den mere handlings- og praksisorienterede undervisning, hvor de kan se "frugten" af deres arbejde. Dette påpeges af både ledere, undervisere og studerende på de forskellige institutioner.

Interviewene tyder således på, at hvis videregående uddannelse skal "sælges" til elever på EUD, er det vigtigt, at det ikke er uddannelsen som sådan og det, man lærer undervejs, der er i hovedsædet. I stedet er det, hvad man kan blive på baggrund af uddannelsen, og den funktion i arbejdslivet, man kan indtage, der skal "sælges". Der er således brug for rollemønstre, der med baggrund i en EUD-uddannelse og en videregående erhvervsakademiuddannelse nu har et spændende job.

5.3.4 Samarbejde erhvervsskoler og erhvervsakademier

Der er for de fleste erhvervsskoler og erhvervsakademiers side ikke nogle officielle formelle samarbejder mellem institutionerne. Selv uddannelsesinstitutioner, der geografisk ligger meget tæt på hinanden, har ikke nødvendigvis klare samarbejdsaftaler. Men mange erhvervsakademier har historiske rødder i erhvervsskolerne. Der sker måske udveksling medarbejdere/personalegrupper imellem (fx mellem vejledere de to steder), men der er ikke nogen officielle samarbejdsaftaler eller -politikker. Erhvervsakademierne giver generelt udtryk for, at de har haft brug for at finde deres egne ben efter de mange forandringer og derfor ikke har fokuseret på samarbejdet med erhvervsskolerne. På både erhvervsskoler og erhvervsakademier er man generelt positivt indstillet over for mere samarbejde institutionerne imellem.

Det foreslås fx af leder og undervisere på en erhvervsskole, at brobygning med erhvervsakademierne kunne gøres obligatorisk. Dette skulle være på hovedforløbet og foregå en 2-3 dage. Derved kunne videregående uddannelser afmystificeres. Det understreges samtidig, at det ville skulle inkorporeres i studieordningen, så skole, elever og virksomheder er opmærksomme på det ved start. Det skulle være rimelig fleksibelt, så det passer ind i forhold til, hvor elever er i uddannelsen og virksomhedernes planer/prestidspunkter.

Opsamlende peger interviewene på, at det med udskillelsen af de korte videregående uddannelser fra erhvervsskolerne er blevet vanskeligere for eleverne på erhvervsskolerne at få et billede på de videregående uddannelser. Der kan være brug for mere synlighed i forhold til erhvervsakademierne. Selvom erhvervsskoleeleverne måske ikke går direkte videre til en erhvervsakademiuddannelse, vil en eksponering under EUD-uddannelsen af erhvervsakademierne og uddannelserne her være en fordel, hvis de EUD-uddannede efterfølgende får lyst til at gå videre med deres uddannelse. Derudover kunne det overvejes at formalisere samarbejdet mellem erhvervsskolerne og erhvervsakademierne, så der er sikret en mere oplyst overgang mellem de to institutioner.

5.3.5 Undervisningstilrettelæggelsen på erhvervsakademierne

Undervisningstilrettelæggelsen på erhvervsakademierne har også betydning for EUD'ernes motivation for at gå i gang med en videregående uddannelse. Det forhold, at undervisningen på flere af de undersøgte uddannelser har et praktisk udgangspunkt, spiller en væsentlig rolle for valget af netop en erhvervsakademiuddannelse. Mange studerende giver udtryk for, at de overordnet er positivt indstillede over for deres uddannelser. De har oplevet en god undervisning i kraft af casestudier, erfaringer fra det virkelige liv samt vekslen mellem katederundervisning og diskussion. Mange giver udtryk for, at lærere med praksiserfaringer er bedre end lærere, som kun har uddannelser bag sig. Dette gælder især for de lidt ældre elever, der har været ude i arbejdslivet i en kortere eller længere periode.

5.3.6 Opstart på et erhvervsakademi fra EUD eller gymnasiet

Selvom der for flere af uddannelserne på erhvervsakademierne er en målsætning om, at ca. 1/3 af de studerende i gennemsnit skal have en EUD-baggrund, er optaget af studerende med en gymnasial baggrund større end optaget af studerende med en EUD på flere af erhvervsakademiuddannelserne. Dette gør sig hovedsageligt gældende inden for de merkantile uddannelser, men også inden for nogle tekniske uddannelser. Der ser ud til at være sket en øgning i antallet af studerende med en gymnasial baggrund på erhvervsakademierne de seneste par år, jf. tabel 2.1.

Ifølge ledere og undervisere på erhvervsakademierne er der ikke nødvendigvis de store forskelle i niveau og kompetencer, alt efter om eleverne har en EUD- eller gymnasial baggrund. Der kan dog være en svag tendens til, at elever med en EUD-baggrund er mere motiverede for uddannelsen. Der er flere med en gymnasial baggrund, som kommer direkte fra gymnasiet, hvor de studerende med en EUD-baggrund ofte har været ude at arbejde først. Det nævnes af nogle af underviserne på erhvervsakademierne, at de gymnasiale studerende

kan have en vis fordel bogligt, mens EUD-eleverne har en fordel i kraft af deres praktiske erfaring. Det nævnes endvidere, at studerende med en gymnasial baggrund kan have en tendens til at slappe lidt af i de teoretiske fag til at starte med, fordi de her har et forspring. Dog opleves det ofte, at disse elever hurtigt bliver indhentet og mister deres forspring eller ligefrem bliver overhalet. Flere studerende på erhvervsakademierne påpeger imidlertid fordelene ved, at der også er studerende med en gymnasial baggrund på uddannelsen, da deres faglige kompetencer og viden kan være en fordel for alle i fx gruppearbejde. Tilsvarende gælder for EUD-elevernes praktiske erfaringer.

Nogle af de studerende med gymnasial baggrund kan være lidt dårligt klædt på i forhold til at komme ud på arbejdsmarkedet efter afsluttet uddannelse, da de ofte ikke har afprøvet deres teoretiske viden i praksis. Derfor ser man på erhvervsakademierne det netop indførte praktikforløb som yderst vigtigt. Det bemærkes på erhvervsakademierne, at der er en tendens til, at de studerende, der har sværest ved at finde en praktikplads, er de svageste af de gymnasiale elever. Den manglende praktiske erfaring blandt studerende med en gymnasial baggrund kan også komme til udtryk i selve undervisningen. Som en underviser på en erhvervsskole udtrykker det:

Og der går jo kun seks uger, så er de hægtet af, for jeg skal stå og forklare, at der er seks kanter på en sekskantet møtrik. De har aldrig lavet cykler. De har aldrig lavet knallerter. De har ingenting. (Underviser på et erhvervsakademi)

Det bliver derfor set som vigtigt på erhvervsakademiet, at de studerende oplyses grundigt inden start om uddannelsesindhold, så der kan forventningsafstemmes. Dermed undgås noget frafald.

På de fleste erhvervsakademier søger man at blande de forskellige typer af studerende, hvis der er nok af hver. Dermed opnår man ofte gode resultater, og de studerende lærer af hinandens styrker. Man er dog opmærksom på, at selv teoretiske fag bliver praksisorienteret.

På et erhvervsakademi tilbydes opstartskurser eller suppleringskurser til de studerende, der kunne have brug for det. Tilbuddet vedlægges brevet om optagelse på uddannelsen.

5.3.7 Begrundelser, tanker og overvejelser i forhold til en erhvervsakademiuddannelse

Barrierer

Langt de fleste af eleverne på EUD har først og fremmest et ønske om at komme ud at arbejde efter endt EUD-uddannelse. Dette gælder specielt elever inden for de tekniske fag, men også for de merkantile elever. For de fleste skyldes dette, at de ikke er bogligt interesserede og hovedsageligt finder de praktiske dele af uddannelsen og professionen/arbejdet i faget spændende. De kan godt blive skoletrætte, og en del var det, inden de gik i gang. Ønsket om løn og penge spiller også ind. De vil meget gerne ud og tjene nogle penge snart. Nogle overvejer måske at starte på en uddannelse efter nogle år på arbejdsmarkedet. Det påpeges af en underviser på et erhvervsakademi, at det ikke nødvendigvis er en ulempe, at de studerende har været

ude at arbejde først. De kommer ud fra erhvervsskolen med en færdig uddannelse og vil gerne ud på arbejdsmarkedet og prøve sig selv af. Så kan de efter at have fået noget erfaring dér komme tilbage på skolebænken, når de er motiverede for det. Man skal således passe på ikke at presse en videregående uddannelse ned over alle elever under eller direkte efter deres færdiggjorte EUD, men lade eleverne selv tage uddannelserne i deres eget tempo og på egne præmisser.

Det nævnes af utroligt mange, både ledere, undervisere og elever/studerende, at økonomien er en af de største barrierer for en videre uddannelse. Hvis man ikke går direkte videre til en videregående uddannelse efter EUD og først har tjent penge enten gennem elevløn eller som ansat medarbejder, er det utroligt svært at skulle gå tilbage og leve af SU. Dette skyldes både, at eleverne har vænnet sig til et vist niveau af indkomst, men også at mange har økonomiske forpligtelser i forhold til børn eller har købt hus. Dermed kan de ikke få økonomien til at gå op på en SU. Betydningen af økonomi i forhold til at tage en videregående uddannelse fremkom ligeledes i den kvantitative del af denne rapport, jf. kapitel 3. Her fremgik det, at sandsynligheden for at tage en videregående uddannelse efter en EUD faldt, des højere indkomst den EUD-uddannede har.

Elever, der har stiftet familie, nævner det som en barriere for at tage videre uddannelse. Både økonomisk og tidsmæssigt. Dog ses der fra en elevs side frem til større fleksibilitet under videre uddannelse, så det kan gå op med familielivet, da studiejob ofte er en nødvendighed. Muligheden for arbejde ved siden af uddannelsen kunne således lette de økonomiske barrierer. På enkelte af erhvervsakademierne har man oprettet et slags deltidsstudium, hvor de studerende kan arbejde ved siden af studierne, mens man overvejer at oprette noget lignende andre steder. Det er en stor succes for nogle uddannelsesretninger og en mindre succes på andre. Det handler nok foreløbig meget om traditionen på den pågældende uddannelse.

Opsamlende kan der peges på behovet for at øge fleksibiliteten af erhvervsakademiuddannelserne. Hvis de studerende har mulighed for at have deltidsarbejde ved siden af, fx tre arbejdsdage og to dage på uddannelsesinstitutionen og måske tage nogle fag om aftenen i stedet for om dagen, kan det for nogle give en mulighed for både at få det til at gå op økonomisk, men også logistisk i forhold til familien. Man skal dog være opmærksom på, at et deltidsstudie vil forlænge studietiden, hvilket kan virke afskrækkende på nogle studerende. Man har på biløkonomuddannelsen gode erfaringer med, at de studerende arbejder i en virksomhed sideløbende med uddannelsen. En idé for at overkomme nogle af de økonomiske barrierer ved en videregående uddannelse kunne således være i højere grad at sammentænke arbejde og uddannelse. Dermed ville de studerende kunne sikres en indtjening undervejs.

Adgangskravene for at kunne starte på erhvervsakademierne bliver sjældent nævnt som en barriere af eleverne. Blandt de nuværende EUD-elever, der allerede ved, at de nok vil læse videre, har de fleste allerede taget højde for eventuelle adgangskrav og tager fag på det nødvendige niveau. Man skal imidlertid her være opmærksom på, at der i undersøgelsen udelukkende er talt med nuværende elever på erhvervsskolerne samt erhvervsakademierne. Dermed kan der være EUD-uddannede, der på nuværende tidspunkt er uden for uddannelsessystemet, og som finder, at adgangskravene til erhvervsakademierne er en barriere for, at de går i

gang med en videregående uddannelse. En enkelt studerende på et erhvervsakademi nævner dog også besværet ved at skulle finde ud af, hvor han kunne opgradere de nødvendige fag. Nogle erhvervsakademier tilbyder korte forløb til introduktion til erhvervsakademiuddannelsen. Det foreslås af ledere på flere erhvervsakademier, at det kunne være en idé at formalisere opkvalificeringen af de studerende ved fx at gøre et tremåneders introduktionskursus taxameterberettiget. Dette kunne gøres ved at oprette sommerskoler på akademiet i stedet for nu, hvor man skal tage supplerende kurser på VUC, hvilket måske udskyder uddannelsesstarten med et år. En studerende på et erhvervsakademi oplyser, at han fravalgte en anden videregående uddannelse, da han her ville have skullet tage supplerende fag for at kunne komme ind – og dermed udskyde opstarten med et år – mens en anden valgte at tage sin videregående uddannelse på et andet akademi, da han kunne tage sine suppleringsfag hurtigere her.

Flere erhvervsskoler oplever, at den geografiske placering af uddannelsesinstitutionen kan være en forhindring. De akademier, der har et stort opland, har generelt sværere ved at rekruttere studerende, da disse vil skulle flytte eller pendle over store afstande for at kunne følge undervisningen.

Muligheder

Gennemgående begrundelser fra erhvervsskoleeleverne for at tage en videregående uddannelse er bedre jobmuligheder, højere løn og større sikkerhed for arbejde. Flere af de studerende med en EUD-baggrund, som har været ude at arbejde nogle år efter deres EUD-uddannelse, er blevet inspireret til at læse videre i forbindelse med deres arbejde.

Jeg tog en praktisk uddannelse netop for at slippe for skolen. Det var da derfor, jeg blev smed. (...) Nu har jeg også været smed i 10-12 år, så finder man jo ud af hen ad vejen: Det er fint nok at sidde og svejse på en arbejdsplads, men der er også meget andet end det, fx designdelen af det og den økonomiske del af det, som også kunne være spændende at komme ind på. Når man har været på den ene side af produktet, er det spændende at komme på den anden side. (Studerende på et erhvervsakademi)

Blandt elever på de tekniske uddannelser nævnes også fysiske aspekter og risikoen for at blive slidt ned i deres arbejde. Nogle ved allerede nu under uddannelsen, at de vil læse videre, enten fordi de allerede har fysiske problemer under deres EUD eller på grund af forventninger om fysisk nedslidning i jobbet sidenhen. Derudover giver en studerende på et erhvervsakademi fysisk nedslidning som begrundelse for valget om at starte på en videregående uddannelse, mens også af en leder på et erhvervsakademi påpeger, at nogle – specielt de lidt ældre elever – læser videre af helbredsmæssige årsager.

Andelen af dem, der vælger at læse videre efter EUD, influeres af den generelle samfundsøkonomi. Når der er lavkonjunktur og mangel på job, vælger flere at læse direkte videre, fordi de ikke kan få et arbejde – eller personer, der har mistet deres arbejde, går tilbage på skolebænken.

Litteratur

- Andersen, D. (1997): *Uddannelsesvalg efter 9. klasse*. SFI.
- Arbejdsgruppen til talentudvikling i uddannelsessystemet (2011): *Talentudvikling – evaluering og strategi*.
- Esperen, L.D.; M. Eiberg & D. Andersen (2011): *Veje til ungdomsuddannelse 2 – Kvalitative interview med skoleledere, lærere, elever og UU-vejledere*. SFI.
- EVA (2011): *Tilbud til stærke elever på erhvervsuddannelserne. Status og erfaringer*.
- Jensen, T.P. & B.Ø. Larsen (2011): *De unge i erhvervsuddannelserne og på arbejdsmarkedet. Værdier, interesser og holdninger*. København: AKF.
- Jensen, T.P.; L. Husted, A.K. Kamstrup, S. Haselmann & S.M. Daugaard (2009): *Unge frafald på erhvervsskolerne. Hvad gør de "gode skoler"*. AKF Working paper, 2009(13), København: AKF.
- OECD (2011): *Education at a Glance*.
- Undervisningsministeriet (1997): *Lov om korte videregående uddannelser (erhvervsakademiuddannelser)*. LOV nr. 1115 af 29/12/1997.
- Undervisningsministeriet (2010): *Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser*. BEK nr. 1514 af 15/12/2010 Gældende. Offentliggørelsesdato: 21-12-2010.
- Undervisningsministeriet (2011): *Udbud af central analyse- og prognosevirksomhed til erhvervsuddannelserne*. Undervisningsministeriet 18. februar 2011.
- Undervisningsministeriet (2011a): *Flere vil have en videregående uddannelse* [18.04.2011].
- Vækstforum (2011): *Ny vækst i Danmark – Hovedkonklusioner fra Vækstforum*. Marts 2011.

English Summary

Torben Pilegaard Jensen, Vibeke Tornhøj Christensen & Britt Østergaard Larsen

Higher education among young people with a vocational qualification: Opportunities and barriers

If private- and public-sector productivity growth is to be increased, a well-educated workforce will be crucial. It is the Danish Government's target that 60 per cent of every annual cohort of young people should obtain a degree-level qualification. At the same time, it is considered crucial for the retention of manufacturing industry in Denmark that a proportion of graduates have real experience of work processes and product creation, as do those young people who have obtained a vocational qualification. At present only a very small percentage of those who obtain vocational qualifications go on to embark upon degree courses. It is therefore important that more young people should apply for vocational education and training and be motivated to proceed to higher education after obtaining their vocational qualification.

The present study examines the opportunities and barriers that are relevant to the aims that more young people enrol for vocational education and training and that more continue into higher education after obtaining their qualification.

The study was initiated and funded under the auspices of the Danish Education Ministry's *Central Analysis and Forecasting Unit for Vocational Courses*.

The study found that if more young people with a vocational qualification are to proceed to a short-cycle professionally-oriented degree programme ("Academy Profession degree") or other degree-level qualification, the following are points for consideration:

Greater equality between vocational qualifications and other forms of youth education

The numbers of young people who enrolled in degree-level programmes were found to vary very widely depending on whether they had obtained a vocational qualification or completed another form of youth education. It therefore appears that there is a need to consider how to motivate greater numbers on vocational courses to embark upon higher education, whether there is a need to establish new Academy Profession degree programmes to offer direct continuation of the career paths begun on the vocational courses, and whether the conditions for admission to some of the existing higher education programmes are outdated and excessively traditional.

Recruitment to vocational colleges and image of vocational qualifications

If more young people with a practical background, which in the present context means a vocational qualification, are to move on to higher education, there is a need for strategies to minimise the hierarchy in post-compulsory youth education, in which ordinary upper-secondary school occupies the highest place. The prestige of vocational college qualifications

must be increased. The upper-secondary school route is seen as a safe choice, and that puts upper-secondary schools in a strong position in the competition with vocational colleges. The study indicates that if vocational qualifications enjoyed a similar reputation they would have greater prestige and interest. A greater number of educationally-motivated young people would complete vocational college courses and then enrol in degree-level programmes.

Dissemination of knowledge about the opportunities offered by vocational courses followed by higher education

Much more information should be given to lower-secondary school pupils about the many opportunities a vocational qualification affords for entering higher education and thereby for vertical professional mobility (rising in the hierarchy within a given profession, for example from Electrician to Certified Installation Electrician) and horizontal mobility (changing profession while also rising in the job hierarchy, for example from clerical assistant to teacher). There is therefore a need for better collaboration between schools, the Youth Education Guidance and Counselling Services, and the vocational colleges, and a need for guidance to be job-oriented rather than education-oriented.

Ability of the vocational colleges to motivate and utilise students' potential

Vocational college students' knowledge of the higher education opportunities open to them is very limited. There is a need for information to be imparted at many levels: at the college, on the internet, through education road-shows and by means of bridge-building initiatives. Information from both internal and external sources must be presented to students. The information must be communicated with respect for the vocational courses they are taking. What is important is that they take in sufficient information to make them aware of the opportunities open to them. Visibility of the opportunities for continuing one's education after obtaining a vocational qualification is essential.

Vocational college students are primarily motivated by the opportunities their qualification will open to them on the labour market, and by the practical orientation. This indicates that they can be motivated to embark on a degree-level course by highlighting the opportunities it would mean for their work prospects. The presentation of role models in the form of people who had a vocational qualification and then obtained an Academy Profession degree might be a suitable motivation strategy.

Obligatory quotas of students with vocational qualifications on Academy Profession programmes

There are a number of Academy Profession programmes where it is the intention that about one-third of the students should come from vocational college. However, the percentage of students from upper-secondary school has increased, and the question is, therefore, whether there is a need for obligatory quotas for students from vocational college on individual Academy Profession programmes. The introduction of such quotas might possibly increase the motivation for collaboration between vocational colleges and the academies of professional higher education to ensure that greater numbers of young people from vocational colleges ob-

tain the necessary competencies, including subjects taken at Higher level (both general and vocation-oriented) to be able to commence an Academy Profession programme, and might also lead to greater interest on the part of the academies in offering skill-raising introductory courses.

Differentiated offers and instruction based on students' needs and abilities are important

An important precondition for motivating a greater number of vocational college students to proceed to a degree-level programme is to ensure that their vocational training is a positive experience, with dedicated teachers and a good social environment. This indicates the importance of arranging the instruction so that it is based to a greater extent on the students' learning potential, offering differentiated teaching and ability grouping. There is a need to ensure that students are aware of the opportunities for taking subjects (both general and vocation-oriented) at Higher level, and are motivated in that way toward higher education. The "EUX" examination, which is both a vocational qualification and confers eligibility for admission to higher education, appears to be an attractive option that challenges and attracts educationally-motivated students.

Barriers due to educational background

There do not appear to be great differences between how well students from upper-secondary schools and those from vocational colleges perform on Academy Profession programmes. Thus, the students from upper-secondary schools do not do better on these programmes than do the students from vocational colleges, when the instruction takes the composition of the student body into account. If a greater number of young people with vocational qualifications are to enrol at the academies of professional higher education, there is a need either for more vocational college students to include subjects at a higher level in their vocational qualification, or for the academies to offer introductory courses. This might be affected, for example, by running formal introductory skill-raising courses eligible for capitation grants as summer schools at the Academies, perhaps in collaboration with adult education centres.

Collaboration between vocational colleges and academies of professional higher education

The collaboration between vocational colleges and academies of professional higher education is limited. The study indicates that the distance between them has been increased by bringing the academies and the university colleges together under the same legislative umbrella, and thus separating the short-cycle higher education programmes from the vocational colleges. There appears to be a need for exposure of the academies of professional higher education at the vocational colleges. A formal collaboration between the vocational colleges and the academies to ensure a more informed transition, for example by means of incorporating bridge-building elements into the main course at vocational college, might be an appropriate strategy.

Financial barriers

For many young people, money is a significant obstacle to embarking on a programme of higher education. Many only become motivated to start a degree course after they have been in work for several years with a considerable income. There seems therefore to be a need to increase the flexibility of the Academy Profession programmes by devising ways of combining work and study, for example by allowing for part-time work or subjects presented in the evening. However, the financial barriers could be reduced by motivating more students to transfer directly from vocational college to a higher education programme – but this is a strategy that would have to allow for the fact that the motivation towards education for the majority of those who obtain vocational qualifications is to get a job that corresponds to their training and education.

Muligheder og barrierer for videregående uddannelse blandt unge med en erhvervsuddannelse (EUD)

Skal vi fastholde produktionsvirksomhed her i landet, er det afgørende, at flere unge gennemfører en erhvervsuddannelse (EUD) og motiveres for at videreudanne sig. Der er nemlig brug for arbejdskraft med en videregående uddannelse, som har praktiske erfaringer med arbejdsprocesser og produktskabelse. Undersøgelsen viser bl.a., at de unge mangler viden om de mange muligheder en EUD giver for videreuddannelse og karriere, at erhvervsskolerne i højere grad skal udfordre de unge med potentialer for videreuddannelse, at overgangen fra EUD til videreuddannelse skal styrkes gennem samarbejde, og at de økonomiske barrierer for videreuddannelse skal mindskes.